

V Ljubljani, v maju 1916.

POPOTNIK

PEDAGOŠKI IN ZNANSTVEN LIST.

Letnik XXXVII.

Štev. 3.

Urejuje M. J. Nerat v Mariboru.

V s e b i n a :

1. <i>Dr. Josip Tomišek</i> : O nazadovanju šolskega petja.	73
2. <i>J. Gradnik</i> : Kajenje pri mladini.	84
3. <i>M. Lichtenwallner</i> : Telesno izobrazovanje naše mladine in šolske kuhinje.	86
4. <i>Fr. Kranjc</i> : Iztrgani listi o novodobni šoli. (Dalje).	92
5. <i>Pavel Fleré</i> : O bodoči vzgoji (Dalje)	97
6. <i>Fran Vajda</i> : Statistika srednjih šol na Slovenskem in v Istri v letu 1913/14.	103
7. <i>Dr. Ivan Lah</i> : Pater Hipolit in njegov „Orbis pictus“	110
8. Slovstvo : Književne novosti. Časopisni vpogled	113—114
9. Razgled : Kultura. — Šolstvo, — To in ono.	115—120

Last in založba

Zaveze avstrijskega jugoslovanskega učiteljstva.

Tiska „Učiteljska tiskarna“ v Ljubljani.

Agitirajte, pridobivajte novih naročnikov za naše liste, ki so:

Učiteljski Tovariš, Popotnik, Zvonček.

Iznova pozivamo vsa okrajna učiteljska društva, naj store svojo dolžnost v polnem obsegu! Vsi na delo!

POPOTNIK izhaja 15. dne vsakega meseca v zvezkih in stane na leto 6 K, pol leta 3 K, četrť leta 1 K 50 v. Posamezni zvezki stanejo 50 v.

Za časa vojne izhaja Popotnik vsak drugi mesec.

Naročnino in reklamacije sprejema Zavezin* blagajnik Fr. Luznar v Kranju. — Rokopise je pošiljati ravnatelju M. J. Neratu v Maribor, Kaiserfeldgasse šteř. 21/II.

Za uredništvo odgovoren: Anton Sterlekar.

Društvo „Selbsthilfe“

štajerskega učiteljstva

praznuje v marcu 1916. leta dvajsetletnico svojega obstanka. V ta namen je podpisalo 30.000 K za tretje vojno posojilo, skupaj že 50.000 K. Nastalo je iz malega začetka, obdajalo ga je stalno nezaupanje, vendar je premagalo vse ovire, napreduje vzlic zaprekam svetovne vojne ter podpira v najhujšem času one, ki so jih zapustili njegovi umrli člani.

Lep dokaz za resničnost teženj **po enotnosti in skupnosti**, kakor jih je vodil težki vojni čas, bi bil, če bi pristopili društvu vsi štajerski učitelji in učiteljice, ki še niso njegovi člani. Pristop je **vlahkočen za vsakogar**, kakor nikjer drugje. Pojasnila daje **društveno vodstvo v Gaishorn-u** na Gornjem Štajerskem.

ZALOŽBA F. TEMPSKY,

Dunaj.

Nove važne pomožne knjige za učiteljstvo:

Darstellende Geometrie.

Predelal prof. Karl Langer. 221 slik. Velika 8°. 107 strani. Cena, vezano 2 K.

Arithmetik und Algebra

mit einer Sammlung von Übungsbeispielen. Predelal dr. Gallus Wenzel. Velika 8°. 466 str. Cena, vez. 6 K 50 h.

Geometrie

mit einer Sammlung von Übungsbeispielen. Predelal dr. Gallus Wenzel. Velika 8°. 400 strani. Cena, vezano 5 K.

Physik und Chemie.

Predelal prof. dr. Theodor Konrath in direktor Franz Rathsam. Vel. 8°. 518 strani s 570 slikami. Cena, vezano 6 K.

Methodik des Zeichnens an der Volksschule.

Po novih učnih načrtih obdelala Karl Langer in Georg Zeitelberger. Vel. 8°. 104 str. 323 slik v tekstu in 8 barvnih tabel. Cena, vezano 4 K.

Methodik des Zeichnens an der Bürgerschule.

Karl Langer in Georg Zeitelberger. Velikost 8°. 110 strani 243 slik v tekstu, 1 črna in 11 barvnih tabel. Cena, vezano 5 K.

Das Freihandzeichnen, seine Technik und Zweigwissenschaften.

Obdelal Karl Langer. 224 strani s 427 slikami v tekstu. Cena, vezano 5 K.

Knjigarna utmetnine in muzikalije

≡ GORIČAR & LESKOVŠEK, CELJE ≡

Glavna trgovina: Graška cesta št. 7. — Podružnice: v Celju, Rotovška ulica št. 2. in v Gaberju pri Celju.

Tovarniška zaloga vsakovrstnega papirja, pisalnih in risalnih potrebščin na debelo in drobno. Lastna zaloga ljudskošolskih zvezkov, risank in risalnih skladov. Lastna zaloga vseh tiskovin za občinske in župnijske urade, odvetnike, notarje, šolska vodstva, krajne šolske svete, okrajne zastope, užitninske zakupe, obrtne zadruge, hranilnice, posojilnice, obrtnike, trgovce in privatnike. — Prodaja knjig c. kr. zaloge šolskih knjig na Dunaju in igralnih kart. Preskrbujeva tudi vse učne pripomočke ter oprave za šole po originalnih cenah, ker sva v zvezi z znanimi založniki kakor Pichler-jevo vdovo, Janski ltd., ravnotako tudi nastenske zemljevide vseh založnikov.

Učiteljska gospodarska in kreditna zadruga v Celju

R. Z. Z. O. Z.

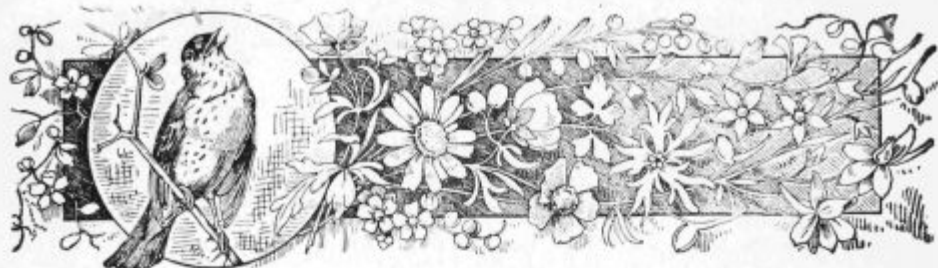
naroča in plačuje za svoje člane gospodarske potrebščine, časopise, knjige, plačuje zavarovalnino itd. proti mesečnemu odplačevanju. — Sprejema vloge od vsakogar ter jih obrestuje po $4\frac{1}{2}\%$ za učiteljstvo že za ves dotični mesec, ako dojde denar vsaj do 5. dne v mesecu, sicer pa od 1. dne prihodnjega meseca. Sprejema tudi hranilne knjižice od drugih zavodov, ne da bi se prenehalo obrestovanje. Posojila se dajo zadrugnikom na osebni kredit proti primernemu poroštvu, in sicer proti mesečnemu amortizacijskemu odplačevanju ali tudi na drug način, ki se določi sporazumno med prosilcem in načelstvom.

==== Pet deležev se obrestuje kot hranilna vloga. ====

Zadružni lokal: Celje-Breg šte. 26.

Za pojasnila se je obrniti na naslov: Učiteljska zadruga, Griže pri Celju.

::: Za odgovor je pridjati 20 vin. v znamkah, sicer se ne odgovarja. :::

DR. JOS. TOMINŠEK.

O NAZADOVANJU ŠOLSKEGA PETJA.

Na praktičnem zgledu hočem v naslednjem ugotoviti tudi nekatera splošna pedagoška načela; nasproti pedagoški vihravosti zadnjih let se mi to zdi potrebno.

V 6. številki »Novih Akordov«, l. 1913., se je dr. Pavel Kozina v svojem članku »Kako sem poučeval petje« na str. 42. dotaknil vzrokov, zakaj na naših srednjih šolah zanimanje za petje očitno in rapidno pada. Navedel je štiri vzroke neuspehov: 1. nedostatno disciplino učencev; 2. slabo pevsko podlago; 3. pomanjkanje dobrih pevskih učiteljev in 4. prepičlo odmerjene učne pevske ure.

Zadeva je iz vzgojnih, in umetniških in tudi narodnih ozirov tako važna, da smo tudi nestrokovnjaki obvezani na podlagi lastnih izkušenj označiti napram njej svoje stališče, in to tem bolj, ker njena načela veljajo za vse, tudi za ljudske šole.

Nisem poklican soditi kot pevski učitelj — petja nisem nikoli poučeval —, a tvoril sem si o predmetu tekom let odločno svoje mnenje. V svojih otroških in dijaških letih kot pevec, v dorašli dobi kot učitelj in prijatelj mladine in po možnosti pospeševatelj umetniških teženj, naposled kot vodja dveh velikih zavodov, pri katerih obeh sem našel pevski pouk v opasni krizi, tako da se je bilo resno zavzeti za stvar, reševati, kar še ni bilo izgubljeno, in staviti nove temelje. Ker se moje izkušnje raztezajo čez tri slovenske dežele, sem mogel pogoje in uspehe na razen način primerjati in presoјati.

Najprej poglejmo tiste štiri ovire, ki jih je navedel g. dr. Kozina.

I.

Disciplina. Res je, da je disciplina predpogoj za vsak uspešni pouk; da imajo baš učitelji petja neredkokrat z disciplino križe in težave. Ne morem pa se zlagati s tem, kar piše g. Dr. P. Kozina o v z r o - k i h te slabe discipline. Vzroka sta mu poglavitno dva; češ, prvič:

učitelj je od učencev odvisen; kajti če zahteva, kar učencem ni po volji, tedaj mu izostanejo. Drugič: dobri pevci so zelo temperamentni.

Na to jaz odgovarjam: Glede discipline: Pravi učitelj ne bo nikdar prišel v odvisnost od učencev; ako svoj posel razume, to se pravi, če je dober veščak, tako da imajo učenci pred njim, (rabimo le pravi izraz) »respekt«, a ne da bi bil domišljav in vsiljiv s svojo nezmotljivostjo in ne pedant (vse to so umetniški učitelji preobičajno); če je krepka osebnost, pa brez zadirljivosti; če je živahen, a ne nervozen in siten (umetniški učitelji so prevečkrat takšni); če je naposled točen, natančen in potrpežljiv v izvrševanju svojega poklica: — pod temi pogoji mu bo disciplina prav tako lahka pri petju kakor pri kateremkoli drugem predmetu. Ako pa nima takih lastnosti, se mu učenci ne bodo pokorili pri nobenem predmetu.

Pribiti smemo trdno in brezobzirno: pevski učitelj, ki nima discipline, je tega v prvi vrsti sam kriv. S tem pa nikakor ne trdim, da se i pri dobrem pevskem učitelju ne bodo v časih primerili slučaji kršenja discipline. Pa to so mu slučajji. In baš pri takih prilikah je učitelju dana prilika, da pokaže, je li kos svoji nalogi; če zdaj nastopi krepko, pa brez nepotrebne hrupa in brez nervoznosti, a brez odlašanja, tako da paglavcu kar sapo zapre, potem pa mirno nadaljuje pouk — tedaj bo zmagal vse težkoče. Zelo greše pevski učitelji v tem, da so — kadar so dobre volje (učitelji ali učenci), preveč popustljivi; a kadar so slabe volje, sitni in z ničimer zadovoljni.

Je pa morda res med učenci kak hudobec, ki se ne mara udati in obiskuje pevsko uro na videz le z namenom, da dela zgago. Kaj naj proti njemu stori učitelj? Ven z dečkom! Kakor nalašč je na srednjih šolah pevski pouk neobvezen. Izkušnja pa celo uči, da neredkokrat tak izobčenec potem pride iznova prosit za sprejem; in odslej bo reden učenec. V ljudski šoli, kjer je petje obvezen predmet, ima učitelj itak vsa disciplinarna sredstva na razpolago; pevske ure so sicer otrokom obično najbolj priljubljene. Kako se naj postopa z učenci, ki nimajo prav nič poslušne, o tem si šolske oblasti niso edine.

Pomislek, ki ga izražá g. dr. Kozina, češ, učenci izostanejo, če učitelj zahteva, kar dijakom ni po volji, ta pomislek bi bil le tedaj uvaževanja vreden, če učitelj zahteva, kar učencem po pravici ni po godu. Zato imajo učenci zelo fin čut in njih sodba je stvarna; nobenega pouka ne sovražijo tako, kakor tistega, pri katerem vidijo, da se učitelj lovi, hoteč ali kar na mah dvigniti se v višave, ali pa prepuščajoč, da se vse giblje, kakor se hoče, le pri tleh. Strog, stvarni pouk jim imponuje, a dana jim mora biti možnost, da mu sledijo. — Prav tako imajo učenci radi dobro disciplino in nič jih

ne ozlovolji bolj kakor razkalaščenost in nered; le za kratek čas jim uganjanje burk ugaja, jih veseli dražiti učitelja; pa kmalu se naveličajo in baš dobri elementi bodo ozlovoljeni, bodo med seboj dognali: »Ta pouk ni za nič«, in ti se bodo, ker se jim zdi škoda časa, pri prvi priliki odjavili, ostali pa bodo zanikarneži. Tako bo pevski pouk pokopan, če ne poseže krepka roka in ne pogleda previdno oko vmes.

Nadalje se trdi, da je disciplina zato otežkočena, ker so vsi dobri pevci tudi zelo temperamentni. — Vzemimo najprej splošno trditev v pretres: ali so res vsi dobri pevci temperamentni? Prav močno se mi zdi, da ne! Če se spominjam raznih slovenskih pevcev in pevk, ki so kazali odločno nadarjenost, in pevcev med prostim ljudstvom, moram reči da se povprečno ravno pri najboljših pevcih kaže baš nasprotno nekako nagnjenje k melanholiji, k tili mirnosti, celo k flegmi; šele s petjem ožive, rekel bi, brž ko zapojó prvi glas. Niso pač tisti pevci najboljši, osobito ne tiste pevke najodličnejše, ki vedno žvrgolijo. — Podobne izkušnje sem dobil tudi izven domovine. — Nekoliko nervozni in naj mi ne zamerijo — precej sitni pač lahko postanejo dobri pevci, v prvi vrsti dragoceni tenoristi, a le zato, ker so — razvajeni in se zavedajo svoje nenadomestljivosti. Nervoznost in sitnost pa ni temperament! Temperament je redek božji dar, dragocen povsod kjer ga je naklonil stvarnik, Blagor mu, kdor ga ima; on doseže z manjšo nadarjenostjo več nego vrlina brez temperameta.

Temperament tudi discipline nikdar ne ovira, on jo celo olajšuje, ker zabrani prav tako mrtvo moro kakor surove izbruhe. Mnogoletna izkušnja v šoli uči neovržno, da največi neredneži niso vedno temperamentni; mnogokrat so celo skrajni flegmatiki, a pri gotovih prilikah, v gotovih urah, pri gotovem učitelju tak deček postane ves drugačen — v drugih urah se zopet uda popolni flegmi.

Dal Bog, da bi imeli prav mnogo temperamentnih učencev, zlasti pa, da bi nas usoda osrečila le s temperamentnimi učitelji! Nikar pa ne istovetimo, kar se često dogaja, živčnega suženjstva s temperamentnostjo!

II.

Kot drugi vzrok nazadovanja v pevskem pouku navaja g. dr. Kozina prešibko in prepovršno teoretično podlago bodočih pevcev, češ, učitelji premalo na to delujejo, da si učenec pridobi že v prvem letu znanja vseh intervalov; intervali mu morajo preiti v oko in uho, da mu n. pr. kvarta, če jo vidi z a p i s a n o, že tudi zveni v ušesih,

Če si učenec v prvih dveh letih tega ne pridobi, potem se mora v sledečih letih vseh pesmi na pamet učiti, kar pouk močno zadržuje, veselje pa ubija. »Melodije po posluhu priučiti je lahko, zelo težko je pa naučiti glasove, ki sestavljajo harmonijo.«

Tem izvajanjem pritrdimo brez pridržka v toliko, da je za uspešno petje res potrebno, učence uvesti v teoretično znanje, v temelje glasbe, v prvi vrsti v spoznanje in zadevanje intervalov. Brez tega znanja bi bilo učenje novih pesmi precej zamudno, osobito večglasnih. — Vodilni glas, če je melodiozen, se še hitro zapomni, ako pa »ne gre v uho«, prizadeva neizvežbanim pevcem precej težkoč; spremljevalne glasove bodo zadeli pač tisti, ki imajo prirojen dober posluš, pri lahkih pesmih kar sami, a manj nadarjeni in pri »težjih« pesmih bodo zavozili, brž ko ne morejo ali ne smejo enostavno peti gladkih tere.

Vse to je v bistvu res, a se v svoji izvršitvi ne sme pretirati; drugače pelje v pogubo, kakor nasprotna skrajnost. Zahteva, da bi si učenec, v navadnih razmerah srednje šole torej 10—11 letni dečko, pridobil že v prvem letu toliko znanje vseh intervalov, da bi mu kar prešli v uho in oko, je kratko in malo neizvedljivo. Ta zahteva tvori pač višek uspeha, ki se vpostavi kot vzor; a zadovoljni moramo biti, kakor pri vseh viških raznih ciljev, prav zadovoljni, če se popno do tega viška vsaj nekateri izmed učencev. Za pretežno večino zadostuje, da res zadenejo najenostavnejše intervale, ostale pa da znajo tvoriti, si jih razviti iz lahkih. Učitelj pa, ki bi se ne hotel vdati in bi na vsak način hotel prisiliti učence do zadevanja vseh intervalov kot takih, ta učitelj bo pogorel, bo vsled neuspehov izgubil sam veselje in bo, kar je še pogubnejše, ubil v učencih veselje in razumevanje. Kajti pri tem zadevanju se ne da nič izsiliti tekom nekaj kratkih mesecev, tudi se ne da nič dokazati; ampak: kdor zadene, ta zadene, ker mu je dano; komur pa ni dano, ž njim se muči, kregaj ga, zgražaj se, da zapoje kvinto namesto kvarte, vse zaman: učenec ne bo razumel, zakaj se učitelj zgraža, čutil pa bo krivičnost očitanja, da se ni nič naučil. Naučil? Kako? Kaj more on zato, če ušesa ne slišijo prav! Daru posluha si ne more dobiti s poukom, s pridnostjo, s pazljivostjo. S pretiranimi tozadevnimi zahtevami se bodo vsi učenci, morda za vselej, odvrnili od petja.

Izgrešeno je torej načelo: do tega in tega časa morajo vsi učenci prima vista zadeti intervale. Ne! Zadovoljimo se, če se to doseže pri večjem odstotku. Kaj pa ostali? Tisti ki imajo morda veselje do petja in kažejo dober glas? Ali jih naj silimo neprenehoma, da se vadijo skal in intervalov v vseh variacijah? To bi bilo le zamudno, bi ozlovoljevalo učitelja, ki bi se čutil oviranega

v prospehu, bi dolgočasilo pevce z dobrim in izurjenim poslušom, a bi pristudilo petje neizvežbancem. Kaj naj stori učitelj, sploh kaj naj bi bil storil že od početka? On naj ne krmi mladine edinole s teoretičnimi vajami, ampak naj zapoje z njimi vmes, in to vsako uro, melodiozne lahke pesmi; te pesmi naj ponavlja — njih se učenci ne bodo naveličali. Tudi na pravih pesmih se bodo učenci učili in naučili intervalov; doživel pa bo učitelj tekom let prijetno presenetenje, da se bo na podlagi praktičnega petja odprl, nevede kdaj posluš tudi mnogim takim učencem, ki jim je v začetku zaman vtepal intervalne in drugo. Saj ve vsak učitelj, da so učenci, kojim stopa um na dan šele tekom razvoja in ti postanejo čisto najboljši. To se dogaja i pri petju in godbi.

Da posnamemo: Kakor se človek jezika težko priučile iz slovnice ampak potrebuje praktične konverzacije, iz katere bo spoznaval tudi slovniška pravila, tako se tudi pevec naj ne poučuje le s teoretičnimi pripomočki, naj so še tako rafinirano sestavljeni, ampak tudi s prepevanjem pravih pesmi. A zopet: kakor se dobro in zavedno znanje jezika pridobiva le z znanjem slovnice, tako je tudi pri pevskem pouku neobhodno potrebno, učencem dati s teoretičnim znanjem trdno podlago, ki pevca naposled usposablja, zapeti vsako pesem brez trudapolnega in umornega mnogobrojnega ponavljanja.

Tisti se udaja iluziji, kdor misli, da bi žel trajnih uspehov le z enostranskim poukom. Posebno varljiv pa bi bil sledeči slučaj: Recimo, da je leta in leta na kakem zavodu poučeval praktik, ki se je teorije naravnost izogibal, tako da so pevci čisto peli, ne da bi prav poznali sekirice (note); priučenje vsake pesmi je prizadevalo mnogo truda, osobito pri začetnikih. Drugo leto pa nastopi dober teoretik in metodik; ta uri intervalne in drugo, živo, s potrebnimi pripomočki in metodično: jej, kako veselje imajo učenci, kako navdušeno zadevajo svoje kvarte in kvinte! Stvar je nova in jih mika. A po preteku dveh, treh let? Zdaj ta pouk ni več novost; dasi so vendar vedno novi učenci, s katerimi se učijo tisti intervali, je ipak v zavodu že nastala tradicija in malčki že vedo, kaj jih čaka. Kaj bodo ti paglavci konstatovali? »Peti se učimo, pa zapeti nič ne znamo. Pusto je; vedno tiste vaje, in ne znamo nič.« Tako zabavljajo. Veselje gine.

Prav tako pa bi se godilo načelnemu praktiku, ki bi nastopil po dobi pretiranega teoretika.

Varujmo se torej enostranosti.

Vdajati pa se učitelj tudi ne sme iluzijam o trenutnih lastnih uspehih. Ko se z vsem ognjem poprime nove naloge, vnemlje prvič tudi učence in gleda drugič v navdušenju vse v lepši luči. Ko pa se tekom tednov in mesecev ohladi prvi ogenj in se pouk, kar je naravno, privede v mirni tok, začno stopati tudi ovire na dan in marsikdaj ne izostane razočaranje. Z daj pokaži učitelj, da je na pravem mestu! Ne postani mi zlovoljen in ne huduj se na nedovzetnost, zabitost, nerednost učencev, ampak ostani potrpežljiv in preizkušuj nanovo metodična sredstva, so li res nezmotljiva, kakor si je onda mislil. Popravljaj, likaj, uči se iznova, a tudi ne delaj prevratnih skokov. Kar se je enkrat v pretežni večini slučajev obneslo, to ne more biti do celá izgrešeno!

Tako postanejo dobri, izkušeni učitelji.

Pri tej priliki se je g. dr. Kozina dotaknil tudi cerkvenega petja, ki ga oskrbujejo za šolsko božjo službo obično učenci. Iz te vloge sledi res včasih nemali napor za pevskega učitelja in za pevce. To priznavamo dr. Kozini; a le za slučaj; da je a) na zavodu sploh premalo pevskih ur, ali pa, b) kadar pevski pouk ni tako urejen, da bi se pevci cerkvenih pesmi, kolikor jih potrebujejo, kmalu naučili. — V normalnih razmerah pa je baš cerkveno petje dobrodošlo kot zunanji pritisk, ki pevce primora, da se za nastope resno pripravljajo. Tudi ni res, da bi jih cerkveno petje ne veselilo (češ, da je premalo temperamentno); seveda mora odbrati učitelj pripravne maše (posebno latinske in druge pesmi) — saj je izbira krasnih skladb res neizčrpna. Vsak količkaj dobri zbor si vrh tega v razmeroma kratkem času pripori repertoire, čigar izraba pušča še dovolj časa tudi za posvetne pesmi.

III.

Pomanjkanje dobrih pevskih učiteljev je dr. Kozini tretji vzrok nazadovanja. To je istina; slab pevski učitelj je velika, največja ovira v napredku petja; če deluje tak učitelj več let na istem zavodu, ali si sledijo nepretrgoma slabi učitelji, tedaj bo pevski pouk, razen če mu pride kaka zunanja moč v podporo, naravnost zaspal. Slabih vplivov le za časa nega zanikarnega pouka pa se otresejo pevci kmalu in zlahka, če jih je le večina sposobnih.

Skeptik bi pa le vprašal, ali imamo res tako malo sposobnih pevskih učiteljev. To bi bil sila žalosten pojav, ki se ne pripeti pač pri nobenem drugem učnem predmetu; ne bomo izlepa čuli, da pada splošen napredek v kakem predmetu zato, ker zanj ni dobrih učiteljev! Ko bi se kaj takega primerilo, bi učna uprava hitro zaropotala: »Proč s takimi učitelji, pokličite novih in dobrih!« Meni se zdi, da je tožba pretirana; je pač nekaj dobrih, nekaj slabih, kakor povsod; vsak

naslednik pa se smatra za boljšega nego je bil prednik. Nesrečen slučaj le toliko lahko nanese, da se pri enem zavodu skozi več let vrstijo slabi učitelji; v tem slučaju bo težko govora o dobrih uspehih in bo res videti, kakor bi na svetu ne bilo dobrih pevskih učiteljev.

Seveda, izbornih pevskih učiteljev ni nikoli premnogo, kakor tudi ne pri drugih predmetih; mogoče, da jih je še nekaj manj. Zakaj? Zato, ker za privzgojo pevskih učiteljev (pri nas) ni šol, ki bi bile na višku in popolnoma kos svoji nalogi. Imamo izborne šole za petje in godbo, a ni šol, kjer bi se bodoči pevski učitelj učil poučevanja petja s tako temeljitostjo, kakor se to godi pri znanstvenih predmetih in n. pr. pri telovadbi. — Pri nameščenju pevskih učiteljev se tudi postopa jako popustljivo: zadostuje kakršenkoli izpit. To ni v korist ugledu pevskih učiteljev in jim zato tudi kolikor toliko otežuje vzdrževanje discipline; kajpada, če je učitelj pravi mož, si bo kualu priboril ugled in dobro disciplino.

Pevski učitelji na srednjih šolah so ali možje s primeroma malo obsežnim splošnim, toda s temeljitim strokovnim znanjem, ali pa so možje obsežne in temeljite izobrazbe, dočim jim je petje in godba le postranski predmet. Učitelji obeh vrst morejo biti dobri na svojem mestu, prav tako pa oboji slabi; z resno voljo, s potrpežljivostjo in lastno kontrolo bi se mogla oba povzpeti do primerne popolnosti. — S kakimi sredstvi se naj učitelja lotita svojega posla, to je odvisno od razmer, torej od starosti, sposobnosti in števila učencev, od števila ur, od namena pevkega pouka (drugače na gimnazijah in realkah, drugače na učiteljskišči in na ljudskih šolah) in, kar je dozdej važno, do gotove meje od posebnosti učiteljevih. Ta individualizacija dela pouk prav zanimiv. —

IV.

Kot četrty vzrok nazadovanja pevskega pouka se navaja premalo število oblastveno urejenih tedenskih ur. O prepričevalnosti tega vzroka ni dvomiti: vsaka stvar potrebuje gotovega časa za svoje razvijanje; če ga ni, se pač ne more prav razvijati. Brez vsakega pridržka pa bomo tudi ta razlog le tedaj sprejeli, če je dognano, da se na dotičnem zavodu pri pičlih urah tudi nikoli prej ni dalo doseči dobrih uspehov. Ako pa je to bilo še v nedavnem času mogoče, se mora sedanji učitelj vendarle vprašati, mari bi ne bilo i sedaj mogoče vsaj približno toliko doseči, kakor se je moglo v pretekli dobi. Pri tej priliki bi sigurno stopilo marsikako zanimivo dejstvo na dan: da so n. pr. predniki dosegli uspehe z neprimerno velikim naporom, z žrtvovanjem prostega časa in podobno; skratka, vobče bi očitno postalo, da je v ne-

ugodnih razmerah pevski pouk prospeval le z velikimi žrtvami pri učitelju in učencih, z žrtvami, ki jih učitelj ni dolžan doprinašati in ki jih od učencev ne more zahtevati. Dandanašnji so drugi časi! — Torej tudi po tem ovinku bi se (indirektno) potrdila resnica, da je pevskemu pouku odmerjenih premalo ur.

Vsi ti štirje vzroki so torej do neke meje res veljavni, a vsebujejo le zunanje, rekel bi tehnične ovire, ki se kot take dajo prav tako lahko odpraviti v ugodnih razmerah, kakor so nastale vsled neugodnih.

Ni pa z njimi razloženo neovržno dejstvo, da tudi ob najugodnejših razmerah ni več tistega, rekel bi, elementarnega navdušenja za petje, ki je n. pr. pred 25 leti prešinjalo vse dijaštvo. Da je tako, to ve vsakdo, ki je zavedno opazujoč preživel to dobo.

Odkod to ohlajenje?

Poglavitna vzroka se mi zdita dva — ki sta torej implicate tudi vzroka nazadovanja v uspehih pevskega pouka, eden leži v splošnem razvoju prosvete, drugi v razvoju glasbe same.

V.

Prvi (ali če ga prištejemo gorenjim štirim, peti) vzrok: v narodu, ali bolje rečeno, v ljudstvu gineva petje. Narodno petje izumira — o narodnem pesništvu tega še ne bom trdil — kakor izginja narodna noša in druge pristne narodne svetinje; ker pa izumira narodno petje, izumira tudi narodovo petje. To je resnica, žalostna ali ne, resnica pa je.

Z dobro šolsko izobrazbo, z zanimanjem za javno življenje, osobito za politiko, so izginile stare domače šege (običaji), izginjal je z njimi iz naroda smisel za »mile popevčice«; idiličnost se je umikala načelni zavednosti, kakor se umikata raševina in platno ševiotu in šifonu, kolovrat električni predilnici — in tako dalje. Prišel je ta prevrat kar sam ob sebi, ne čez noč, a tekom dveh treh desetletij. Naše matere so še pele, če drugače ne, vsaj zvečer, ko je vrela kaša v velikem loncu in so bili udje rodbine zbrani pri ognjišču; peli so v zboru fantje, ko so šli vasovat, pela so dekleta, zbrana na trati, prepevali so pastirji. Danes? Danes so se matere postarale, tare jih povečana skrb in petje jim je prešlo. Fantji nimajo niti časa niti volje za petje; iti morajo na volitveni shod, pripravljati se za gledališko igro, ki se bo vprizorila v »Bralnem društvu«, vežbati se za telovadni nastop... Deklicam se tudi ne ljubi peti: saj bo danes predavanje z diskuzijo, treba se je pripraviti o snovi; prihodnjč bo veselica v dobrodelne namene, deklice bodo prodajale šopke in razglednice, nastopile bodo kod telovadkinje. Potem bo zboro-

vanje, bodo volitve v odbor... Kdo bi pel? Pojo naj le tisti, ki so nalašč zato; pojo naj pevke, ki drugače ne znajo nič...

Le pastirji na paši še pojo; ti še imajo čas in voljo za to. Otroci doma pa tudi že ponehavajo; nihče jim ne daje pobude, nihče jih ne posluša rad.

Tako izginevajo prilike in gine volja, da bi se petje doma še nadalje gojilo; petje je, kjer se goji, postalo v prvi vrsti paradna točka raznih veselic; stara mamica bi kljub skrbem še zapela, pa se boji, da bi se ji ne smejali — »otročja si« — če bi ona povzdignila glas. Nič ni več prijetno zvečer pri ognjišču; malokomu še pride kdaj na misel, da bi se oglasil in zapel znano pesem. Resni pogovori se pletejo, poskusoma pravcati govori, ali pa vse molči in tuhta! V takih odnošajih ginevajo stare narodne pesmi, prej po sporočilu znane vsem, občno kulturni godbeni inventar.

Obširnost, a tudi razpršenost modernih posvetnih teženj poriva narodno petje povsem v kot.

VI.

Zadnji, pa najbrž najizdatnejši vzrok pojemanja pevskega zanimanja v širših krogih je prehitri preokret v moderni glasbi; moderna glasba je za sicer muzikalne, a teoretično neizvežbane kroge pretežka, preumetna, obično premalo melodiozna. Posebno kvarno je nastopanje moderne glasbe tedaj, kadar se ona vede naravnost kot nasprotnica ali celo sovražnica prejšnje naivne, a iz sreca izvirajoče in vsem umevne godbe. Stara šara se kot šara hitro vrže v stran, a nadomestiti jo s čim boljšim, z neovržitimi dragocenostmi, to ni lahke, — Vsakdo mora brez pridržka priznati, da je slovenska glasba (in petje) v zadnjem dobrem desetletju v umetniškem oziru v skoku napredovala, kakor še nikoli prej; a prav tako se je širšemu ljudstvu bolj in bolj odtujevala, naposled čisto odtujila.

Pred 2—3 desetletji se je pripetilo, da je kaka skladba jedva zagledala beli dan in že se je je polastil vsak pevski zbor; v kratkem je postala malodane narodna, vsi so je znali na pamet, seveda malo predružačeno. Pisec teh vrst je sam kot deček to doživel n. pr. pri pesmih »V mraku« in »U boj« (iz Zrinjskega) in še pozneje pri »Mladih vojakih«. V zadnjih letih pa kaj takega ni več opazoval; pač pa je večkrat slišal razne »šlagarje« iz tujih operet; v njih torej išče ljudstvo melodij!

Trezen opazovalec se kar ne more ubraniti vtisu, da med našimi skladatelji gine ali smisel ali nadarjenost za melodioznost; njih smoter je zdaj harmonija. Vse prav! Pozabijo pa, da bo ob harmoniji užival le (godbeni) izobraženec, dočim vsak naivnik

— tudi če je doktor iuris ali finančni svetnik ali profesor — kopni po melodiji. Radi priznavamo: da se je v prejšnjih časih na našem polju premalo skrbelo za visoko godbeno izobrazbo in za prav tako produkcijo, da smemo torej biti ponosni na sedanji napredek v tem oziru; in da bi nam moralo biti žal, ako bi pri nas ne bilo prišlo do tega napredka; a prav tako je res, da je množica poslušalcev napram tistim »visokim« skladbam v srcu čisto ravnodušna — občuduje le tehniko — dočim bi se ji srce topilo ob mični, lahko umljivi pesmici.

Eno se mora storiti, drugo ne opustiti. S ponosom lahko kažemo na krepak preobrat, ki ga na zunaj lahko presojava ob nevenljivih zaslugah res reformatornih »Novih Akordov«; a bojimo se, da smo v zadnjih časih pozabili na tiste, ki najbolj potrebujejo petja in godbe, na naše širše ljudstvo, na velike in majhne otroke. Ne moremo se ubraniti vtisu, da je naših skladateljev kar sram, poslati kako lahko, pevno, v srce in uho segajočo pesem med svet, kakor bi se bali očitanja, češ, ta ne zna nič večjega! Skoraj kakor nehote uide temu in temu skladatelju kompozicija, ki bi lahko šinila med svet, a nihče se prav ne upa seči po njo: saj bi se tudi pevski zbor, ki bi se odločil za kako priprosto popevko, morda ne izognil očitku, da ne stoji na višku. Res je mogoče, da tisti pevski zbor, ki se mu pri taki priliki očita, da mu nedostaje višjih stremeljenj, tudi v splošnem oziru ne stoji baš na višku; vendar bo vobče veljalo pravilo, da slab pevski zbor i priprostih, neumetnih pesmi ne zna gladko, kaj šele s pravim čutom zapeti; veljalo bo pa tudi to pravilo, da pevskeemu zboru pojenjuje veselje do petja, ako se od njega zahtevajo le težke skladbe, kakor bi na drugi strani pevski zbor postal ohlapen, ako bi mu bilo usojeno vedno le lahko melodične skladbe in celo te le »za silo« peti.

Skladatelji naj se torej poskusijo z novimi, melodičnimi, priprostimi skladbami, s takimi, da bodo prodrle v ljudstvo. Ni jih treba biti zato sram: saj je v poglavitnem odločilno, kako se sklada, ne pa, kaj se sklada. Pevski zbori naj se potem potrudijo, da bodo take pesmi vzorno zapeli, s tem bodo navdušili poslušalce in odprli novo pot pevskeemu zanimanju. Morda le prodre kaka pesem iznova v narod, si pribori domovinsko pravico in osveži nevsko zalogo.

VII.

V tem duhu bodi tudi pevski pouk zasnovan, vkolikor mu moremo v naših šolah odmeriti prostora. Ta pouk naj opremi učenca s tolikim teoretičnim znanjem, da mu postanejo skladbe jasne, a obdari ga naj tudi z bogatim zakladom lepih, pevnih melodij. Če se jih je dodobra

naučil v teh letih, jih ne bo pozabil nikoli več. Zato mora pevski učitelj skrbno izbirati snov, a ne sme od začetnikov pričakovati ali celo zahtevati dovtetja za visoko, čisto glasbo; s takim postopanjem bi učence le ostrašil in jih odvrnil od petja. Učenci pa, ki so se v šoli naučili lepih novih melodij, jih bodo presadili na svoj dom, med brate in sestre — in tako se sme upati, da se porodi nova doba zanimanja za petje. Sodelovati torej morajo skiadatelji, pevski zbori, učitelji in pevci.

Precejšnja moč v to svrlo morejo biti tudi narodne pesmi; narod tudi te že pozablja, a jih ima vendar neizrečeno rad in se jih ne naveliča poslušati; ker jih učenci doma ne slišijo več, je učiteljeva dolžost, da jih v šoli poučuje, in sicer najprej domače, pri Slovencih slovenske, pri Hrvatih hrvatske, ne pa čeških — te pridejo kvečjemu pozneje na vrsto, ko znamo že dovolj domačih. Kajti vprav narodne pesmi se ne dajo ravnim potom presajati in učitelj petja se vara, če misli, da zanima i učence vsaka pesem, katera zanima njega.

Največja in najlaglja harmonija vlada, vsaj pri dijakih, v takem pevskem zboru, ki so ga organizovali in ga vodijo s a m i d i j a k i m e d s e b o j. V takem zboru je najti pravo zanimanje, izborna požrtvovalnost, gladko disciplino in zato lepe uspehe. Tak zbor lahko obstoja poleg rednega pevskega pouka; zbor je osobito dobrodošel, kadar je treba javno nastopiti (pri pogrebih, slavnosti i. dr.), ko običajno pevski učitelji ni na razpolago, kakor bi bilo potrebno. Član takega dijaškega pevskega zbora sem bil sam kot dijak, našel sem kot profesor tak zbor pred 17 leti v Kranju, kjer je izborno prospeval, in zdaj rad podpiram kot ravnatelj prav tak gimnazijski dijaški zbor, ki se je že večkrat obnesel.

H koncu pa zabeležim eden vesel pojav: nikakor namreč n i r e s, kar trdi dr. Kozina na str. 42., da pojemlje tudi zanimanje za g o d b o. Baš nasprotno! Kakor se manjša dovtetnost za petje, tako r a s e d o v z e t n o s t z a g o d b o. Dočim je v prejšnjih letih bila skrb staršev, da se otroci nauče peti, tako gledajo dandanašnji količkaj premožni starši na to, da se otroci uče igrati na kakršnemkoli godalu. Tudi to prenešeno zanimanje je kolikortoliko vzrok, da propada petje. Vsaj meni se je na zavodu, ki je zdaj izročen mojemu vodstvu, na višji gimnaziji v Mariboru, l a g l j e posrečilo, sestaviti iz samih gimnazijcev pravcat orkester, ki igra tudi komade iz oper in je že večkrat javno nastopil, nego organizovati zanesljiv pevski zbor. Doseglo pa se je seveda oboje.

J. GRADNIK:

KAJENJE PRI MLADINI.

V višjih deških razredih je važno vprašanje: Kako zabranimo učencem kajenje, oz. kako ga odpravimo? Osebito sedaj za vojno se je kadilska strast med šolsko mladino silno razširila ter posega celo v nižje razrede. O tem pojavu ve pripovedovati vsak učitelj. Tudi deklice se začele kaditi, dasi so takšni slučaj redkejši. Tembolj pa so značilni.

Ako hočemo bolnika ozdraviti, je treba pred vsem proučiti vzroke njegove bolezni. Tako tudi tukaj.

Kajenje je v prvi vrsti stvar posnemanja, potem šele okusa in užitka. Učenec vidi vsak dan, kako kade oče, starejši brat, možje na cesti — morda celo učitelj — šoli odrastli prijatelji i. t. d. Ti vsi njegovi vzori so starejši od njega in pametnejši in njemu se zdi, da je kajenje nujen atribut odrastlega človeka, moža. Približati se jim hoče čimprej in ker je sredstvo enostavno in po ceni, se ga hitro poslužuje. Zgledi vlečejo... Užitka še nima; njemu še je edino za stvar, bolje za njen videz in zato kadi brez izbire odpadke in suho listje, celo trstje. Seveda je opazati napredek tudi v tem: od odpadkov i. t. d. se dviga do »dram« in »ogrskih«, dokler ne doseže »športov«, ki so ideal ljudskega kadilca. Pipa mu je tuja, ker se mu zdi prestarinska, često prevaška.

Vzrok posnemanju pa je težnja za spoznanjem. Otrok išče, kaj bi bilo vendar tako dobrega v modrem, mirno se valečem dimu. Marsikateri, skoro vsi doživijo bridko razočaranje, ki ozdravi mnoge za vselej ali za dolgo časa. Večina pa jih vendar vztraja, dokler ne spozna užitka v navadi in končno v strasti.

Tudi zapeljevanje igra veliko vlogo. Posebno tam, kjer zabranjuje strogo nadzorstvo kajenje, išče krivec sodruga v krivdi, kar ga varuje tožb in odkritja.

I pomanjkanje strogega nadzorstva, osebito z domače strani, se čuti zdaj vedno bolje. Mnogo očetov nosi vojaško suknjo, matere so zaposlene z raznim opravilom in nedostaje jim časa, da bi se brigale za skrivnosti svojih sinov. K temu moramo prišteti še dejstvo, da prihaja učenec sedaj, ko mora opravljati mnogo več del ko poprej, večkrat v dletiko z odrastlimi ljudmi ali šoli odrastlo mladino ter se čuti njim bližnjega v dolžnostih in torej tudi v pravicah. Odrastli morajo računati z njegovo močjo in njegovim delom, ga nekako vpoštevajo in mu dovolijo marsikatero svobodo, če ga celo ne podpirajo v njegovem stremjenju. Poznam slučaj, da je sam oče ponudil sinu-šolarju cigareto — ne morda v šali ter se zlobil nad učiteljem, ki je hotel sina kaznovati.

Saj še država podpira kajenje — je dejal... Da to storé bratje, starejši tovariši, hlapci i. t. d. nerazmerno večkrat, ni treba posebej poudarjati. Torej nekakšno avtorizirano zapeljevanje.

Petero sem navedel vzrokov: zgledi, zapeljevanje, slabo nadzorstvo, strpljivost in podpiranje

Vzgojitelju-učitelju je dolžnost, da zabranjuje kajenje v mladini iz vzrokov, ki jih je odveč naštevati. Napram drugim panogam vzgoje je ta nerazmerno težavnejša, ker se prestopki ne vršé toliko v šoli, kakor na cesti, na paši, doma in drugod. Neposredno vplivanje je popolnoma izključeno. Izobčiti ne more zgledov, ki so brezštevilni; zapeljevanje ljubi skrite kotičke; nadzorstvo je mogoče le v šoli in le deloma ter slučajno na cesti, katera je naši mladini vedno bolj torišče življenja. Zoper kajenje doma, zoper strpljivost in podpiranje pa je sploh brez orožja.

Ostane mu troje dvomljivih sredstev: lastni odvrtačuóí zgleđ, pouk in kazen. Prvo je popolnoma odvisno od učiteljeve krepke volje. Premagaj samega sebe, da premagaš druge! Pouk je omejen na opombe a škodljivosti nikotina za človeka in posebno za mladino — kako redki so potrebni primeri! — in o pomenu varčnosti. Kazen je dvorezen nož. Kar je prepovedano, to je neizrečeno sladko, osobito ker je učencu neumljivo, zakaj se njemu zabranjuje užitek, ki je dovoljen leto starejšemu vajencu. Nobeno sredstvo ne učinkuje trajno, sleherno le do druge ugodne prilike in končno se rodi iz poizkusov nagnjenje, iz tega navada, katere vrhunec je strast. Boj s strastjo pa je zaman.

Šola sama je brez moči napram vsem svojim kadilcem. Eđino javnost in predvsem dom lahko delujeta z uspehom. Prva s predpisi o prodaji tobaka ter s primernimi kaznimi za prodajalce in mladinske kadilce, drugi pa kot najmočnejši činitelj s strogim nadzorstvom, nestrpljivostjo in zabranjevanjem kajenja v svoji nadi, mladini. Zakaj daleč smo še od tega, da bi vzgojili v mladeniču zatajevanje škodljivih nagnjenj in težnjo za boljšimi in trajnejšimi užitki ter izruvali nagon za posne-manjem vsega.

Sploh pa je kajenje del naše sodobne civilizacije. Da se stoprav njega oprime mladina takó hitro in krepko, znači najbolje, da ni njen najboljši del. Dokler se sama država ne odreče vedno večjega dobička iz tobačnega monopola ter ne izkuša omejiti kajenja v obče, dokler se splošno ne bo kađilo manj, bo tudi mladina stremila za kadečim se znakom moškosti! I višje cene ne izpremene ničesar: užitki, dasi domnevani, nam niso nikdar predragi.

M. LICHTENWALLNER.

TELESNO IZOBRAZOVANJE NAŠE MLADINE IN ŠOLSKE KUHINJE.

I.

Težki časi, ki jih preživlja zdaj naša domovina in z njo vred tudi mi, so nam živ dokaz, da korenini vsa njena moč in odpornost v prvi vrsti v delovni sili in branbni sposobnosti njenih mnogoštevilnih narodov. Te dragocene sile bode treba v bodoče ne samo negovati in domovini trajno ohraniti, ampak smotreno delati na to, da se čim bolj zviša in ojači telesna sposobnost naše mladine in da se že v šoli posveti posebna skrb nje telesni okrepitvi. Le tako nam bode mogoče vzgojiti rod, ki bode v časih preteče nevarnosti uspešno branil rodno grudo proti vsakemu sovražniku. In ako se vsi v to poklicani činitelji kakor tudi prijatelji mladine strnejo ter zavzamejo za to, da se bode vbodoče smotreno pospeševal telesni razvoj vse šolske mladine, vzgojili si bomo zdrav in krepak rod ter položili s tem trden temelj bodoči moči in slavi naše očetnjave.

Splošno je znano, da se je že nekaj let sem pospeševalo in zahtevam časa primerno izpopolnilo telesno vežbanje šolske mladine in da se v najnovejšem času namerava telesno izobraževanje moške mladine celo razširiti in posplošiti. S tem naj bi se zvišala njena bodoča brambna sposobnost in naj bi se mladina usposobila, svoječasno lažje prenašati telesne napore, ki so spojeni z visokimi zahtevami brambne dolžnosti.

S tem se je postavila telesna krepitev mladine na široko podlago, ki nam jamči, da se bodo vbodoče glede telesnega izobraževanja dosegali uspehi, ki bodo skupnosti v vsakem oziru v največjo korist.

Tu nameravane telesne predpriprave bode deležna moška mladina, ki izhaja iz naših ljudskih šol. Vprašati se nam je torej, ali so se naše ljudske šole do zdaj ozirale na telesni razvoj izročene jim mladine v toliki meri, da naj bi bila ta mladina po izstopu iz šole tudi telesno sposobna ne samo za vojaško predizobrazbo, ampak za prenašanje in zmagovanje telesnih naporov sploh v svojem poznejšem življenju.

Na to vprašanje moramo odgovoriti, da so naše ljudske šole do zdaj le deloma povoljno reševale to važno nalogo, ker se je do zdaj gojitivi telesa posvečalo vobče premalo pozornosti.

In vendar ne dela in ne pozna moderna vzgoja nobene razlike med telesom in dušo. Naše delovanje na polju vzgoje bode torej le tedaj uspešno, ako skrbimo obenem za to, da dobiva otroški duh varno in trdno zaslonbo v telesu. Poudariti hočemo torej: telo in duša je eno in isto.

Ali v šoli skrbimo v prvi vrsti za duševni razvoj, pri tem pa kaj radi zanemarjamo telo, ki se mora kot organ duhá često zadovoljiti z borno gojitvijo ter se vsled tega slabo razvija ali celo hira. V poletnem času po eno uro telovadbe, v zimskih mesecih pa nič, pri tem pa po trideset ur duševnega dela na teden, to je po naših šolah splošno običajno in dopustno. Vzajenno učinkovanje med dušo in telesom je sicer potom vede in izkustva že davno dognana stvar, toda napačne tradicije nas še vedno ovirajo hoditi po poti, ki je edino prava.

Naša sveta dolžnost bodi torej, skrbeti za zdrav, cvetoč, krepak naraščaj. Nihče ni vesel telesno slabotnega ali celo zanemarjenega telesa. Zanemarjeno telo ni nič manj ostudno kot zanemarjena duša, razlika je samo v tem, da nam prvo tem bolj bije v oči.

Kot prvo načelo naj torej velja, da šola ne sme nobenega otroka telesno oškodovati. Duševna izobrazba bila bi pač predraga stvar na svetu in bi izgubila vso svojo vrednost, ko bi si jo morali pridobivati na račun telesne oskrbe. Vgoja mora biti v vsakem oziru za otroka dobrota. Ni pa več dobrota, ako se pojavlja kot telesna oškodba. Ako posamezni otroci, ki so posebno trdnega telesa, zahtevam šole zadoščajo brez občutljive telesne oškodbe, še s tem naše načelo nikakor ni ovrženo. Šola kot prisilen zavod, ki velja torej za vse otroke, mora tudi vse otroke enakomerno podpirati in pospeševati, ne samo duševno, kakor se tuintam misli, ampak tudi telesno, to je vso osebnost otrokovo.

Toda dovolj besedi. Kdor našega načela ne odobrava, naj se spomni bolehnih otrok, njih žalostnega položaja in preranega telesnega hiranja. Kaj nam naposled koristi vse znanje, ako nam slabo razvito in bolešno telo greni vsako uro dneva ali nam celo naglo pretrga nit življenja. Najprej je treba poslopje trdno zgraditi, potem šele smemo misliti na njeno opremo. Najprej trdno in zdravo telo, dá v njem lahko prebiva zdrava in vesela duša!

II.

Nimamo namena, razpravljati na tem mestu o raznih točkah šolske higijene, tudi se nečemo pečati tukaj s telesnimi vajami, kakor so telovadba, igre in športi, ki jih priporoča moderna pedagogika za šolsko mladino v prilog okrepitvi njenega telesa, opozoriti hočemo temveč samo na en nedostatek, ki je v mnogih slučajih edini in glavni vzrok propadanju naše šolske mladine z ozirom na njen telesni razvoj.

Splošno je znano, da ostaja večina otrok, ki obiskuje ljudske šole na kmetih, ob šolskih dneh brez toplega kosila. Košček suhega kruha mora navadno zadostovati lačnemu želodecu. To traja ves šolski čas, torej vsa tista leta, ko je otroku najbolj treba krepke hrane, da raste in se

nemoteno razvija njegovo telo. Mi odrasli potrebujemo živež samo za vzdrževanje svojega telesa, dočim ga otrok potrebuje za rast in razvoj. In kako naj raste in se nemoteno razvije telo pri tako nezadostni hrani, ki so je deležni izvečine naši šolski otroci na kmetih? Kako se naj zlasti pozimi mladi organizem brez primerne hrane ustavlja hudemu mrazu, kako naj premaguje dan na dan težave dolge in slabe šolske poti s praznim želodcem in premrlimi udi? Da otroci, ki so obsojeni ves čas pod tako trdimi pogoji obiskovati šolo, očitvidno zaostajajo v telesnem razvoju in da pri tem trpé škodo tudi na svoji duševni čilosti, svežosti in prožnosti, da so torej tudi manj dovzetni za duševno hrano, ki jo nudi šolski pouk, vse to se pač ne da tajiti.

Zle posledice take telesne in duševne zaostalosti se pojavljajo žalibog le pogosto tudi v poznejši dobi pri odraslem človeku in to v veliko škodo prizadetim samim in še v večjo škodo skupnosti.

Že v normalnih časih smo težko pogrešali naprav, ki bi naj napravile konec temu nezdravemu stanju v našem šolskem organizmu. Še bolj živo pa smo občutili ta nedostatek v dobi sedanje svetovne vojne, ki nam še zdaj nalaga sveto dolžnost, da posvečamo posebno skrb telesni okrepitvi mladine in da jo vzgajamo tako, da bo na eni strani svoječasno polnovredna in sposobna za brambo, na drugi strani pa obenem tudi zmožna za resno kulturno delo v mirovnikih časih.

In ko je sila priklopela do vrhunca, je prišla z visokega mesta nenadoma izdatna pomoč. Začetkom tega leta je namreč c. kr. namestništvo na Štajerskem kot najvišje upravno mesto na polju šolstva v naši deželi izdalo znamenit odlok, s katerim se podrejenim šolskim oblastim naroča, da se naj nemudoma na vseh ljudskih in meščanskih šolah v deželi osnujejo šolske kuhinje.

Tendencia tega odloka — v tem smemo biti popolnoma prepričani — izvira iz najplemenitejše ljubezni do naše šolske mladine. Z njim se hoče v vseh činiteljih, ki jim je izročena skrb za blagor naše mladine, vzbuditi vest, da bi premišljevali o tem ter končno prišli do spoznanja, česar je našim šolo obiskujočim otrokom zlasti v današnjih dneh nujno treba in kaj se je do zdaj žalibog zamudilo. Omenjeni odlok poudarja veliki pomen šolskih kuhinj za telesni razvoj šolske mladine in zahteva odločno, da naj se take kuhinje osnujejo na vseh ljudskih šolah in sicer za vse otroke, ki so od šole tako oddaljeni da morajo opoldne ostajati brez toplega kosila.

Ta za našo šolsko mladino prevažna odredba je vzbudila v prizadetih krogih najprej precej pozornosti. Tuintam so se slišali celi ugovori ter izražali pomisleki, češ v sedanjih težkih časih, ko je treba na

vseh straneh štediti z živili, pač ne bo mogoče oživotvoriti ter podpirati te akcije.

Toda prišlo je drugače. V šolskih okrajih, kjer so se odločilni činitelji, šolski prijatelji, drugi dobrotniki in ne v zadnji vrsti učitelji resno zavzeli za take kuhinje, so uspehi navzlic navidezno nepremagljivim zaprekam naravnost sijajni.

To potrjujejo neovrgljivo številke, ki jih podajamo v naslednjem obrazcu o izidu te akcije v mariborskem političnem okraju, kjer je to zadevo smotreno in s spretno roko ter z največjo požrtvovalnostjo vodil okrajni šolski nadzornik, g. ravnatelj I. Dreflak.

Šolski okraj	Število ljudskih šol	Število zdaj obstoječih			Število	
		šolskih kuhinj	mest za brez- plačno hrano	mest, kjer se deli samo kruh	še potrebnih	nepotrebnih
					šolskih kuhinj	
Maribor	43	27	2	2	—	12
Slov. Bistrica	15	10	2	1	—	2
Sv. Lenart v Slov. Goricah	8	6	1	—	—	1
skupaj	66	43	5	3	—	15

O izidu te akcije po drugih šolskih okrajih na Spodnjem Štajerskem tukaj ne moremo poročati, ker nam v to potrebni podatki niso na razpolago. Vendar smemo upati, da se je tudi drugod vse storilo, kar utegne oživotvorjenju te plemenite ideje v kateremkoli oziru biti v korist. In če na posameznih šolah prizadevanje učiteljstva v tej zadevi zaradi nepremagljivih zaprek še do zdaj ni imelo povoljnih uspehov, bode pač treba iznova vse sile napeti, da se pravočasno izvedejo predpriprave ter zagotovi šolska kuhinja še v tem šolskem letu.

Vsa naša skrb naj se na eni strani zdaj osredotoči na to, da postanejo šolske kuhinje tam, kjer že obstojajo, stalne naprave, na drugi strani pa naj meri naše tozadevno delovanje na to, da jih čim prej osnujemo tudi v takih šolskih krajih, kjer jih do zdaj še niso imeli. S tem bomo dosegli, da se ta za našo šolsko mladino tako važna zadeva na naših ljudskih šolah za vedno v domači ter obenem tudi sploši.

Pot do tega cilja ni več dolga in tudi ne pretežavna, saj lahko trdimo, da je glavna odločitev v tem vprašanju že padla v tem vojnem

letu. Z najboljšimi nadami se smemo torej lotiti nadaljnega dela ter tem bolj računati z gotovimi uspehi, ker nas pri tem na eni strani izdatno podpirajo šolske oblasti, na drugi strani nam pa tudi ne odreka svoje pomoči in podpore naši šoli prijazno ljudstvo samo, ki vedno bolj uvideva potrebo in korist takih naprav.

Ako pa hočemo, da postanejo šolske kuhinje na vseh ljudskih šolah stalne naprave, je pač potrebno, da položimo ta stremljenja na širše in močnejše rame, da jim damo trdnejšo podlago.

V to svrhu se naj v vsakem šolskem kraju združi več vplivnih oseb, ki stojé stvari bliže in so voljne podpirati taka stremljenja. Tu mislimo v prvi vrsti na zastopnike oblasti in korporacij, nadalje na šolske prijatelje in dobrotnike ter osebe sploh, ki so se že izkazale kot vnete pospešiteljice takih stremljenj. Ves odbor ostani prosta združitev, ki jej ne otežujejo delovanja nikakršni društveni oziri in nikake ceremonije, tako da se brez vseh ovir lahko prosto razvija.

Delovanje takega odbora naj bi se raztezalo na tri strani in sicer:

1. Najprej bi bilo treba v vseh slojih domačega ljudstva, nadalje pri raznih oblastih in korporacijah zbuditi in zvišati zanimanje za šolarske kuhinje sploh.

2. Potem bi bila naloga tega odbora prevzeti skrb za ustanovitev in vzdrževanje šolske kuhinje v svojem šolskem kraju ter imeti v svojih rokah vodstvo te naprave.

3. Naposled bi imel ta odbor dolžnost, polagati o svojem poslovanju vsako leto javno račune.

Vsekako bi bila glavna naloga odbora, skrbeti za to, da se čim prej pridobi potrebnih sredstev v pokritje stroškov za ustanovitev in vzdrževanje šolskih kuhinj.

Že v zgoraj navedenem odloku štajerskega namestništva je temeljito obrazloženo, kako je dobiti v ta namen potrebnih sredstev.

Ker »Naredbeni list« za šolstvo v vojvodini Štajerski vsem čitateljem tega lista ni na razpolago, naj tukaj kratko omenimo glavne točke, ki pridejo v poštev pri zagotovitvi stroškov za šolarske kuhinje.

V smislu citiranega odloka je te stroške zagotoviti na naslednji način:

a) s prostovoljnimi darovi bodisi kmečkih pridelkov bodisi denarja;

b) s prispevki krajnega šolskega sveta iz prihrankov in prebitkov krajnega šolskega zaklada; izjemoma se sme med vojnimi časi s sploh, zlasti pa na takih šolah, na katerih je že dovolj predpisanih in potrebnih učil, porabiti zneske, ki so določeni za pomnoženje zbirke učil in za knjižnico; v normalnih časih se sme redno postavljati v letne proračune krajnih šolskih zakladov primerne zneske za šolsko kuhinjo;

c) s prispevki občin, ki spadajo k šolskemu okolišu, za slučaje, da bi se v proračunu ničesar ne poskrbelo;

d) s prispevki pristojnih okrajnih odborov;

e) z darovi v šolskem kraju ali šolskem okraju obstoječih denarnih zavodov;

f) končno z nabiranjem med prebivalci k šolskemu okolišu spadajočih občin.

Kako goreče pospešujejo to plemenito akcijo šolske oblasti na Štajerskem, kaže nadalje najnovejši odlok c. kr. deželnega šol. sveta, ki vabi vsa šolska vodstva, da priredijo v dneh 8. do vštetega 10. aprila t. l. po celi deželi nabiranje prostovoljnih darov staršev šolskih otrok, šolskih prijateljev in dobrotnikov za zagotovitev stroškov v svrhu ustanovitve in vzdrževanja šolskih kuhinj na ljudskih in meščanskih šolah v deželi.

Takih naredb smemo zares biti veseli, ker so nam brezdvomno najboljši porok, da dobi vsaka šola v deželi v doglednem času svojo stalno šolsko kuhinjo.

Glede priskrbe prispevkov za šolske kuhinje v posameznih šolskih krajih pač ni mogoče podati posebnih navodil, ker so krajevne razmere prerazlične.

Naloga krajevnega odbora bodi torej, da v tem oziru ubere pravo pot in da sploh porabi vsako ugodno priliko, da svoja stremjenja v svojem šolskem okolišu vdomači in da naši ideji pridobi vedno več prijateljev in privržencev.

V to svrho naj se poslužuje zlasti tudi časopisja ter naj v kratkih, poljudno pisanih člankih ljudstvo poučuje ter opozarja na veliki pomen šolskih kuhinj za telesni in duševni razvoj naše mladine. Prepričani smemo biti, da bode naše časopisje rado odpiralo svoje predale v take namene, upamo pa tudi, da se prav po tem potu zanese prepričanje o najni potrebi šolskih kuhinj v zadnjo gorsko vas.

Bližnja bodočnost bode brezdvomno v največji meri zahtevala posebnih vrlin in sposobnosti v telesnem in duševnem oziru od našega ljudstva. Upravičeni smo torej tudi mi, zahtevati, da se pravočasno vse potrebno ukrene, kar utegne pospeševati razvoj zdravega in krepkega naraščaja, ki nam naj nadomesti cvet človeštva, ki ga je kakor huda slana zamorila ves svet obsegajoča vojna.

Snujmo, podpirajmo in vzdržujmo torej povsod šolske kuhinje v prid telesni in duševni okrepitvi naše ljube mladine in v prilog bodoči slavi in moči naše ljube domovine!

F. KRANJC:

IZTRGANI LISTI O NOVODOBNI ŠOLI.

(Dalje.)

II.

Za sistem gre in ne za golo metodo! To dejstvo smo ugotovili. Vendar pa se čujejo od mnogih strani glasovi, ki reformirajo v prvi vrsti metodo ter opravičujejo svoje dejanje s tem, da je treba dobiti pot, ki vodi k smotru. Geslo te vrste reforme je »S samodejalnostjo do samostojnosti!« Če bi videz ne varal, bi morali priznati upravičenost zahteve. Vendar pa naj-li določamo pot prej kakor smo ugotovili smoter? Kaj se nam ne zgodi lahko, da smo napravili pot zastonj? Zastonj pri mnogem trudu?

Kako naj vstopi z enim korakom samodejalnost v šolo, če ostane ta v svoji uredbi, v vsej svoji upravi v starih tradicijah? Pri prvem koraku zadene ob ovire, če pa se oživotvori vseeno s krepko voljo, pa spozna nova naredba sama kaj kmalu, da je le obliž na bolnem telesu. Bolezenske kali prežene na enem mestu, da nastopijo čim močnejša na drugem. Zadeva pa postane polovičarska in zato še slabša, ker je budila upanja, obenem pa rodila spoznanje, da ni pomoči, ter tirala tako lastne privržence v resignacijo.

Torej: ne gre za metodo, pač pa za sistem! To mora biti maksima vsakomur, ki se hoče udeležiti reforme aktivno, in pri sistemu mora zastaviti izvod v zavesti, da mora biti pouk šele drugo, le sredstvo, zato tudi njegova preustrojitev nastopi šele za preustrojitvijo šolstva. Da povemo vulgarno: Kaj nam koristijo še tako bahave besede o reformiranju pouka, kaj še tako lepa posamezna dejanja in še tako uspeli poizkusi, če jih ne moremo uvesti v splošno rabo, ker:

1. so naši razredi prenapolnjeni,
2. nimamo onih sredstev, ne razpolagamo z materialom ugodnih razmer,
3. je omejena osebnost učenčeva z razredovanjem, z izkazovanjem kvantitativnega dela,
4. je omejena osebnost učiteljeva z..., s...
5. in 6. in 7. i. t. d.

Nam pač ni treba naštevati vseh vtiskov, ki nam jih je prižulil sistem; otiski nas bole sami in poznamo jih. Zato je in mora biti boj za potrebno reformo vzgoje in pouka naprej boj proti sistemu!

Za uspešen boj pa je treba predvsem poznati sovražnika, njegovo ranljivost, treba je poznati tudi lastno orožje. Eno poglavitnih v naši

zađevi ima skupno ime: d e l o. In o njem, kakšno je danes, kakšno pa naj bi bilo, naj govore naslednje vrstice.

Napačna in z ozirom na učitelje tudi krivična bi bila trditev, da se do danes pri pouku ni delalo. Delalo je učiteljstvo v potu svojega obraza in pravtako učenci; delali so v smislu zahtev pouka v trivialnem pomenu besede oboji celo uspešno ter so kazali — na pr. pri izpitih — lahko na lepe pridobitve. Da so bile te pridobitve nestalne, je znano. Danes so znani tudi vzroki za to dejstvo. Prvič se poučuje in se mora poučevati mnogostransko vzlic sankcionirani zahtevi »multum, sed non multa«; vsak učni predmet v šoli ima svoj »smoter« in kolikor bolj veže šola te »smotre« med seboj, toliko večja je diferenca med njimi, kar je le naravno pri metodi, po kakršni se podaja vsa ta učenost. V tem tiči namreč drugi vzrok: tudi pri takoimenovanih razvijalnih metodah se opira vedno le na gotova spoznanja ter se podajajo ta učencem kot gotova dejstva. To delo je enostransko in apelira le na spomin. Če je spomin po naravi dober, ostane pridobljena snov kolikor toliko učenčeva last, a vedno osamljena, ker ji nedostaje o s n o v n a k o n c e n t r a c i j a: koncentracija z zunanjim svetom in koncentracija otrokove notranje narave.

Za pridobitev take koncentracije pa ne zadostuje pouk sam, ker ne budi dovolj zanimanja in pazljivosti. Nedostaje mu ravno samohotna pazljivost, ki je poleg nadarjenosti gotovo glavni faktor intelektualne vzgoje, z njo pa tudi intenzivnost, ki je njena posledica in obenem najboljša pospeševaljica spomina.

Ne zanikavamo, da prav lahko zbudi nova ponazorovana učna snov samohotno pazljivost, trdimo pa, da more samolastno delo in samostojno spoznanje po njem storiti to še vse bolj, kajti otrokova narava je bolj prirojena za dejanje kakor za prosto zaznavanje. Če pa je to zaznavanje v zvezi z lastnim delom in s samostojnim spoznavanjem, če je utemeljeno na otrokovi okolici in na njegovih življenskih načinih, če je v živi koncentraciji z vsem njegovim notranjim in zunanjim življenjem, potem so zaznavalne pridobitve trdne in neizbrisne.

Govorimo s primerom iz šole.

Učitelj obravnava prirodne zakone. Znabiti vzame znano uporabo teh zakonov že v pripravo — navadno se to zgodi šele pri »uporabi predelane snovi« — ter razvija zakone same s pomočjo učil, napravljenih v tovarni. Poizkuse dela učitelj sam, učenec gleda in apercepira misli in ideje, ki mu jih podaja učiteljevo delo.

Naravna pot, ki bi budila zanimanje in samohotno pazljivost intenzivno, bi bila: duševno spoznanje na podlagi lastnega ročnega dela, lastno prirejenih nekombiniranih aparatov, lastni poizkusi. To bi bilo delo vzgoje in pouka, ker bi dajal pouk svobodo pri razvoju lastne indi-

vidualnosti in v pravi smeri intelekta. Pouk gre roko v roki z vzgojo, t. j. njegovemu smotru služi metoda, ki edina odgovarja razvijajočemu se intelektu otrokovemu z vsemi duševnimi silami, kakor sloni ta na principu samostojnosti in samodejalnosti.

Stara resnica trdi, da se nauči človek v svojem življenju največ v svojih prvih štirih letih. Vzemimo ta stavek omejeno; a gotovo je, da nam kaže razvojno pot, ki se je mora poslužiti tudi šola, kajti tudi njen otrok je še vedno razvijajoči se človek. Pouk malčkov pa v njegovi prvi dobi ne obstoja v tem, kar mu pripovedujejo in razlagajo starši, pač pa predvsem v tem, kar spozna sam. Fr. Nietzsche pravi v tem oziru, da je otrok »ein aus sich rollendes Rad«. Pouk staršev učinkuje pri njem le dopolnjujoče. Kako pa se uči otrok? Z delom; z ročnim in duševnim delom.

Ročno in duševno delo obenem — en in isti pojem je to nasproti tradiciji, ki je diferencirala eno in isto delo v dva pojma, vzlic temu da je edini kriterij bistvo dela. Ne, da se je izvršilo kako delo, je za to mero-dajno, pač pa, k a k o se je izvršilo. Delo in izdelek sta prvo, pa naj se poslužuje učna metoda ročnega ali duševnega dela. D a je vršil učenec sam svoje delo, da je podal v izdelku svoje individualno n a j b o l j š e, to je delovna kvalifikacija.

To je vzgoja pouka!

Zato pa pri kvalifikaciji izdelka učitelj in vzgojitelj tudi ne bo gledal na to, ali odgovarja izdelek zahtevi, ki jo je stavil on sam s poučevanjem, pač pa in predvsem na to, ali je podal učenec pri rešitvi naloge svojo osebnost, svoje najboljše. Ta diferencija pri izdelkih mora voditi do spoznanja, da ni napravil nadarjeni učenec s tem, da je izvršil svojo nalogo boljše kakor manj nadarjeni, vzgojno nič več kakor ta, če je tudi napel za izvršitev naloge vso svojo silo. Z drugo besedo: za nadarjenega ni nikaka zasluga, če je napravil več, kajti v kvalitativnem oziru mora biti njegovo delo produktivnejše.

Iz takih spoznanj izvajamo kot posledico zahtevo delovne šole glede pouka »omejitev učne snovi na minimum. Kolikor mogoče malo, pa kolikor mogoče dobro, kolikor mogoče malo obligatnih strok, pa kolikor mogoče dosti fakultativnega pouka!... Bistvo delovne šole je torej v principu koncentracija, omejitev na najpotrebnejše, t. j. zbranje in zopet najvišje napetje sil.«¹⁾

S tem pa je dan pravec tudi metodi. Zlasti pri fakultativnem pouku je mogoče edino le samostojno delo, ki mu je obligatni pouk dopolnilo in poglobitev. Strah pred to zahtevo je prazen, ker predpisuje — kakor

¹⁾ Iz Schaub: „Durch welche Reformen kann die heutige Lernschule zu einer Arbeitsschule umgestaltet werden.“

smo že omenili — tak postopek že narava sama, ki je vsadila v otroka kot naravni zakon težnjo po samodejalnosti; izpolnjevanje tega zakona torej ni drugega kakor priznanje pravic naravnih otroških zmožnosti ter njihova vzgoja.

Terjatvi pa, da bi se mogla vršiti samodejalnost pri pouku le v okviru ročnega dela, odrekamo življensko pravico; kajti — kakor smo že povdarili — zanikavamo sploh eksistenco te enostranosti pojma, drugič pa smo prepričani o kulturni moči knjige same. Specialna naloga pouka v šoli ostane vedno teoretična izobrazba in vsako razširjenje šole pomenja obenem razširjenje in poglobitev študija s knjigo, ki edino lahko poveča malemu delu lastnih spoznavanj obzorje ter veže vsakega posameznega uda človeške družbe s človeštvom samim in z zgodovino njegove kulture. Prenapetih reformerjev, ki so hoteli nadomeščati knjigo le z ročnim delom, so se otreli drugod že skoro docela, deloma pa jih sploh niso smatrali resnim. Pri nas se je dozdej vedno pravilno povdarjalo, da bedi ročno delo le pripomoček pri pouku, kar pomenja isto kakor: zahtevamo zaradi otroške narave *kvalitativno delo roke in uma*.

Z ugotovitvijo te zahteve pa zadenemo v temelj šolskega sistema in še prav posebno v njegovo metodo: resničnost otroškega življenja ji manjka in Lichtwark trdi docela pravilno, da obravnava otroka, kakor da »je prišel z vstopom v šolski razred nanovo na svet«. Zunaj: svet, proste igre — otroško delo; v šoli: neproduktivno in brezosebno poslušanje tuje snovi. Zunaj: odpiranje vedno novih resnic in lastnega spoznavanja; v šoli: apercepiranje tujih misli. Zunaj: živa sedanjost; v šoli: tuje razmere od bogvekod in od bogvekedaj. Zunaj: lastno zanimanje in lastna samohotna pazljivost; v šoli: prisiljenost zanimanja in pazljivosti za zadeve, ki stoje predaleč krogu zanimanja in pazljivosti.

Naštevali bi lahko še več dokazujočih primerov, kako malo je zmožna šola, da oplodi z mislimi in impulzi otroka, ki živi vendar svoje domače življenje; ki vendar nima niti najmanjše skupnosti s principom, na kakršnega postavlja šola svoje delo, ko hoče podajati otroku le snovi, ki naj bi mu bile v hasek v poznejšem življenju, pri tem pa pozablja na to, da bi snov tesno priklopila na vprašanja žive sedanjosti, v kateri dobiva otrok svojo duševno hrano, da bi mu podajala to snov s samolastnim pridobivanjem. Tako bi dospeli pač do tega, da bi porajala tako prevzeta in taka snov v učencu lastne misli, ki bi bile vez do trajne posesti tega, kar je prevzel v svoj krog novega in tujega. Danes podaja šola svojim učencem — bodisi na katerikoli stopnji — le tuje, in to tuje odpada, kakor hitro začuti človeška narava, ki vsesava vase novo tuje po poti pravilne asimilacije, kot balast.

»Smoter pouka,« pravi Gansberg²⁾ tako pravilno, »ni v snoveh, pač pa v silah. Gre za to, da se shvata, in ne za to, kaj se shvata.« Seveda po tem ni nobena snov absolutno potrebna, kajti vsaka je le poučevalno sredstvo, ki pa ne dosega smotra, če ne vodi do aktivitete. Zato ima po Gansbergu šola le eno nalogo: naučiti misliti.

Zahteva je visoka, vendar tako naravna, kakor pot, ki vodi do nje izvršitve, in ki leži spet v kvalitativnem delu roke in uma.

Današnja šola res, da nas lahko preseneti z vprašanjem, če smo prepričani o tem, da otroci res radi delajo; oziroma nas prime še tesnejše vočigled temu, da ne smemo smatrati vsake otroške igre za delo, t. j. za koristno delo, ter vprašuje po tem, kako je kaj s koristjo otroškega dela.

Videz govori tukaj proti nam, kajti res je, da otroci koristnega dela, ki jim ga kdo nalaga, ne opravljajo radi. Tukaj sledi otrok prav istemu principu kakor odrastli, ki tudi najčešče vzdihujemo pod težo — resnično ali namišljeno — dela, ki nam ga naklada stan, družina in socialna družba. Kako pa premagamo znotraj mi zunanji pritisk, čigar nujnost uvidevamo? Zunanjo zahtevo izpreminjamo v lastno voljo ter svojevoljno naprej opravljamo posel, ki nam je naložen. Olahkočimo otrokom to npravno samovzgojo s tem, da se jim nalagajo opravila, ki so jim svoje-lastno izbrano razvedrilo in delo obenem. Uči naj se z delom sam, in če mu je bil poprej pouk nasilen, ker le vzprejemljiv, mu bo poslej v veselje, ker ga vodi do lastnega spoznavanja. Da bi bilo otroku vsako vzprejemanje, in s tem vsako koristno delo neprijetno in nasilno, je napačno; nasprotno mu napravlja ravno kvalitativno delo veselje ter pospešuje tudi spomin vzprejetega, ker je zbudilo doživetje razvoja in lastnega spoznanja v otroku prijetni čut samodejalnosti.

Če tako spoznamo osnovno zahtevo po mnogem kvalitativnem delu pri pouku ter jo priznamo za pravično, moramo s tem priznanjem logično tudi odobravati boj proti sistemu, s katerim se zahteva nikakor ne more skladati.

(Dalje prih.)

²⁾ „Neue Bahnen“, I. 1915., str. 167.

PAVEL FLERÈ:

O BODOČI VZGOJI.¹⁾

(Dalje)

V gorenjih člankih smo pokazali dve markantni, četudi skoraj diame-tralni zahtevi. Priobčili smo obe v obsežnejših izvajanjih, poslej pa se hočemo v poročilih omejevati bolj, da priobčimo čim več mnenj. Če pa se nam bo zdelo pri katerem le potrebno širšega poročila, naj nam p. n. »Potnikovski« čitatelji oprostite, da — ne štedimo s prostorom.

O vojaški mladinski vzgoji bi smeli s Foersterjevimi člankom zaključiti to poprišče. Vendar je postalo v času, ko se najbolj čuje žvenket orožja, ravno to vprašanje tako pereče, da se hočemo tudi mi še malce pomuditi pri njem. Cenih senzacionalnih lavoric s polja dnevne žurnalistike se sicer ne bomo dotikali niti tukaj, potrebno pa se nam zdi, da podamo tudi še kratko poročilo o zgodovini gibanja vzgoje mladinske obrambe, kajti pri nas pri vsem tem do zadnjih dni še ni izšlo drugega kakor uradna odredba c. kr. ministrstva za bogočastje in uk z dne 27. junija 1911., številka 25681, s katero se je določila nova učna osnova in instrukcija za pouk telovadbe, kakor tudi navedilo za prirejanje mladinskih iger na gimnazijah (vseh tipov) in na realnih šolah za moško mladino.²⁾ Po tej odredbi je smatrati za docela vojaško pripravo le igre na planem, ki »morajo vzgajati (tudi) dragocene zmožnosti za bodočo sposobnost za orožje v službi domovine.« Več kakor oficijalno, se je zgodilo v tem oziru v privatnih zvezah in društvih.

V poslednjem posegamo na začetek oficijalnega gibanja, in ker je dospelo to k nam iz Nemčije, se hočemo ozreti najprej tja. Iz tega pa, da se oziramo le na ti dve državi, ne smemo sklepati, da se »militarizira« le tukaj; prav isto gibanje je razširjeno na Francozskem, v Italiji, v Švici, na Švedskem in Norvežkem, na Nizozemskem; na Japonskem imajo že celo vsi ljudskošolski učenci orožje ter se vadijo v docela vojaškem ekserciranju in v rabi orožja. Seveda se do svetovne vojne moment stroge vojaške izobrazbe mladine ni povdarjal nikjer tako, kakor se godi to danes.

Naslednje zgodovinske podatke posnemamo ponajveč iz brošurice³⁾ »Die militärische Vorbereitung der Jugend« (Fr. Schiffner) in iz nekaterih člankov »Neue Bahnen« l. 1914./15.

¹⁾ Zahvaljujoč se cenj. gg. tovarišem, ki so me že, upoštevajoč mojo prošnjo v l. številka »Pop.« na tem mestu, opozorili na ta ali oni spis za gorenje poročilo, ponavljam svojo prošnjo. Nič ne škoduje, če imam dotični spis že sam v rokah; prosim, naj se me blagovoli obvestiti o vsem, kar bi spadalo pod naslov tega poročanja, obenem pa naj mi — če le mogoče — preskrbi dotični spis sam, ki mu ga po uporabi vrnem. Tako revidiramo zahteve o bodoči vzgoji skupno, kar bo v prid le našemu šolstvu. Naslovlja naj se obvestila in pošiljatve v Letuš, p.: Rečica ob Paki (Štaj.) P. F.

²⁾ Poročal je o tem Evgen Sajovic v »Pop.« l. 1913. in 1914. pod naslovom »Učna osnova in instrukcija za pouk telovadbe in odredba o prirejanju mladinskih iger na gimnazijah (vseh tipov) in na realnih šolah.«

³⁾ Izšlo v zal. Haase v Pragi, l. 1915. — Cena 75 h.

V Nemčiji je nastopil za primerno vojaško izobrazbo mladine v povzdigo obrambne sile že l. 1883. von der Goltz, a brezuspešno. Javno mnenje se je izpremenilo šele, ko je tožil pruski minister G. pl. Gossler, da se nemška mladina preveč odtega telesnim vajam. Toplega zagovornika svojih nazorov je našel minister v poslancu E. pl. Schenckendorffu. Ta je že l. 1891. ustanovil »Zentralausschuss für Volks- und Jugendpflege«, kjer so se zbirali vsi, ki so bili zavzeti za šolsko uvedbo telesnih vaj. Da se je zanimal za stvar tudi nemški cesar, je dalo povod, da se je izcimil l. 1893. iz tega društva »Ausschuss zur Förderung der Wehrkraft durch Erziehung«, ki so mu bili udje poleg ministra Gosslerja tudi Schenckendorff, znana pedagoga Kerschensteiner in dr. Lorenz, mnogo visokih vojaških dostojanstvenikov i. dr. Za svojo nalogo si je postavil odbor: »Vzdržavanje in ojačenje domovinske obrambne sile napraviti za izhodišče telesnih vaj v šolah.« Vendar pa je bil proti bataljonem učencev ali mladinske milice, ter se je postavil tako kar skraja proti docela vojaški izobrazbi. To svoje stališče je povdaril še l. 1911. s posebnimi sklepi, da razumeva pod mladinsko vzgojo enakomerno vzgojo duha, značaja in mladostnega telesa ter da gleda pri telesni izobrazbi moške mladine na kolikor mogoče dobro pripravo vojskinega nadomestka pri izločitvi docela vojaške znanosti.

A že takrat so obstojale v Nemčiji tudi zveze, ki so postavljale v ospredje vojaške vaje; to so bile takozvane »Jugendwehren«. Prvo tako društvo je ustanovil l. 1896. domobranski stotnik Friedmann v Berlinu, in sicer predvsem za to, da se obvaruje šoli odraslo moško mladino pred nevarnostmi velikega mesta. Skraja je bilo navdušenje za te zveze veliko, ker pa so se zahtevali tudi telesni napor, je navdušenje ponehalo, in ker se tudi državna oblast ni brigala za društvo, je to opešalo ter štelo na leto le kakih 1000 članov. Ko so se za to napravo začeli zanimati tujezemci, in ko so poizkušali z ustanovitvijo takih društev tudi v drugih nemških mestih, je združil general Pfüell l. 1911. vse te zveze v kartel nemških mladinskih obramb; temu pripadajo vse mladinske zveze, ki so priznale odločno vojaški povdarek za potrebno vzgajno sredstvo.

Poleg teh so vstala v Nemčiji v zadnjem deceniju še razna stezosledna, potovalna in športna društva s patriotičnim programom, v Münchnu se je ustanovilo društvo »Wehrkraft«, vsa pa so bila brez notranjega medsebojnega vodstva. Zato jih je združil generalfeldmaršal von der Goltz koncem l. 1911. vsa pod okrilje zveze, ki se imenuje »Jung-Deutschland-Bund«. Dvojen je smoter zveze: predvsem nacionalni za ohranitev narodne sile, drugič pa — katero društvo je hotelo — vaditi se v vojaški izobrazbi.

Vse to delovanje je bilo pred vojno prostovoljno, nekak oficiozen značaj so podeljevale zvezi le osebnosti, ki so ji stale na čelu. Razmere pa so se izpremenile takoj po začetku sedanje vojne. Že 16. avg. 1914. se je izdal na društva poziv, podpisan od nemškega naučnega, vojnega in notranjega ministra, naj se strnejo v društva vsi mladeniči od 16. leta naprej, kar je imelo seveda v t e m č a s u lep uspeh.

Tudi v **Avstriji** je bilo skraja gibanje prepuščeno privatnim društvom ter se je omejevalo na telesno izobrazbo. Nemška društva so si vzela za vzorec zveze v Nemčiji ter velja o njih isto, kar smo povedali zgoraj, slovanska telovadna društva so bila združena v sokolstvu, kjer se je gojila zgolj telesna izobrazba. Telesna vzgoja v vojaškem smislu po avstrijskih šolah pa je starejšega datuma, kakor v Nemčiji. Že l. 1890. je zahteval takratni naučni minister baron G a u t s c h višjo telesno izobrazbo mladine, njegov odlok je bil l. 1904. izdatno razširjen ter obnovljen l. 1909, za ljudske in meščanske šole ter za moška učiteljišča. Za mladinske igre je dalo l. 1908. domobransko ministrstvo na razpolago vojaška vežbališča. Posebni pravec je dala gibanju za vojaško pripravo mladine e n k e t a z a t e l e s n o v z g o j o, ki jo je pozvalo naučno ministrstvo l. 1910.

Že l. 1906. je ustanovil v Wien-Erdbergu stotnik v p. O p e l t takozvane »K n a b e n h o r t e«, kjer so sprejemali mlade fante, jim dali uniformo ter jih izobraževali docela po vojaško. Zlasti za te se je zavzel pri omenjeni enketi polkovnik P i s k a č e k ter zahteval tudi obligatni pouk v streljanju v šolah. Naučno ministrstvo je ta pouk še istega leta tudi uvedlo, a le fakultativno na srednjih šolah, pravec za vojaško vzgojo pa je dalo v svojem zgoraj navedenem odloku z že omenjenim stavkom o mladinskih igrah. Poseben ozir je jemalo poslej na vsestransko vojaško izobrazbo telovadnih učiteljev srednjih šol.

Popolno obligatno telesno vojaško pripravo na srednjih šolah pa je uvedel pri telovadbi c. kr. deželni šolski svet na Niževavstrijskem. Že l. 1911. je izdal »instrukcijo za učitelje sabljaštva«, pozneje je še poostрил izpite za telovadne učitelje. V odloku z dne 6. februarja 1913. leta je zahteval, da se da že poprej predpisanim redovnim vajam vojaški pravec ter določil, da se rabijo pri teh vajah povelja in izvajanja, kakor jih predpisuje vojaški vežbenik za c. in kr. pehoto.

Tako je bilo stanje vojaške vzgoje šolske mladine do vojne v Avstriji. Odredbe naučnega ministrstva in domobranskega ministra, ki so tozadevno izšle v vojnem času, so znane ter nam jih ni treba tukaj ponavljati.

Na koncu poročila o mladinski obrambi priobčujemo še dva spisa, ki sta izšla v H o c h l a n d u, l. 1915/16, katerih prvi je p o g o j n o z a uvedbo vojaške telesne vzgoje, drugi p r o t i.

Prvega je pisal na str. 492.—494. pod naslovom »Jugendwehr« generalmajor Fr. Otto, ki pravi:

Misel mladinske obrambe je obstajala v vseh časih in pri vseh narodih. Novo na nji je to, da se je oživotvoril v svoji vojni vrednosti precejšnje pojem zdaj tudi pri visoko kulturnih narodih, ki imajo izredno fino oboroženje in najsmiselnejši način bojevanja. Danes pa obrambna služba tudi pri pehota ni več tako enostavna v tehničnem oziru, ampak je tako mnogostranska, da se je ni mogoče priučiti igranje. Treba je za njo strokovnega vodstva in šolanja. V kolikor gre v društvih »Jugendwehren« za to, da se utrdi pomelkuženo velikomestno mladino, da se jo sprijazni s narodo ter se zbudi in goji njen domovinski čut, pozdravljamo ta društva. Iz čisto vojaškega ozira pa je poizkus popolnoma ponesrečen, če se hoče dajati dečkom že vojno pripravo s političnim smotrom, da bi se zato skrajšala v mirovnem času vojaška služba. Temu nasprotuje že to, ker stoje dečki še v telesnem in duševnem razvoju. Tudi če so telesno popolnoma zdravi, se ne more trditi že vnaprej, ali bodo pri naboru tudi potrjeni za vojaško službo ali ne. Za mnoge pa bila bi tudi nevarnost, da jim škodujejo na zdravju vojaške vaje, ki zahtevajo pri natančnem izpolnjevanju velikih naporov. Zlasti bi se zgodilo to pri slabotnih, pa častihlepni mladenčih. Drugič je gotovo, da bodo vse te vaje vojaško brez vrednosti ter postanejo le nepotrebno vojaško igranje, če jih ne bodo vodili strokovno in razumno častniki, tembolj, ker nedostaje vzgojnih sredstev za pridobivanje vojaške brez-pogojne pokorščine. Nemogoče pa je, da bi se smelo s tako otroško napol pripravo zalitevati skrajšanje službene vojske dobe in bodoče popolne vojaške izobrazbe. Novincem bi napravljala ta naprava sicer v prvih tednih nekaj lahkoče, splošno pa bi le ovirala vežbalce. Kajti današnja vojna izobrazba, namenjena za najvišje vojne smotre ter sezidana pri-ročno na kolikor mogoče strokovno popolnost, zahteva pri posameznikih kakor tudi pri enotah čet polno izrabljanje telesnih in duševnih sil. Niti polovičarstvo, niti neenakost ni prida. Vsaka vojna četa mora biti »kakor ulita« in enakovredna z drugimi enotami. Za ta končni resni smoter ne koristi prejšnje vojaško igrakkanje docela nič. In ravno tukaj je do-segla mladinska obramba svoj višek v »strelskih družbah« ter v »zbo-rih učencev«. Njihov letni »vojaški drill« znaša 4 cele dneve, 12 poldni in 24 večerov. Če bi se hotelo krajšati vsled tega vojaško službeno dobo, bi bilo naravnost pogubno. Kajti za to je treba ravno v o j a š k e vzgoje vojnoodložnih, ki pa se je ne more pridobiti v kratkem času.

Vsi, ki so imeli kot strokovnjaki opraviti z mladinskimi obrambami, priznavajo, da so uspehi teh v sedanji vojni zelo različni. Le tam so dobri, kjer so imeli vodstvo vaj v rokah strogi bivši podčastniki in čast-

niki, in kjer je bila volja udeležencev krepka. Kjer pa so bili voditelji vojaško premalo ali celo neizobraženi, stvar ni uspela in je tako celo škodljiva. Resnične koristi za splošnost se brez prisiljenosti pač ne dá doseči.

Zato se lahko priporoča, da se v mestih omeji uredba mladinskih obramb na srednje šole ter se strne s temi pod sodelovanjem uradne šolske discipline tako, da tvori za telesno za to sposobne srednješolce obvezen učni predmet kakor n. pr. petje ali telovadba. Za ta predmet bi bilo treba nastaviti kot učitelja vpokojenega častnika, ki bi poučeval obenem telovadbo in znabiti po zmožnosti še kake druge predmete, kakor risanje ali petje. Vsled sedanje vojne bo za tako službo uporabnih mnogo pohabljenih, za vojaško službo nezmožnih častnikov. Na deželi se take mladinske obrambe, sestojede iz ponavljalcev, priklopijo lahko uradno okrajnim poveljništvom ali pa vojaškim društvom (veterancem); med člani teh se nahajajo bivši častniki in podčastniki, ki bi se jih službeno lahko imenovalo vaditeljem. Pa tudi tukaj bi se ne smelo napraviti stvari tako, da bi bila udeležba prostovoljna. Ne smemo računati z dejstvom, da je mladina v sedanjih časih tako zelo navdušena za mladinske obrambe, ter sklepati, da ostane taka tudi po vojni. In kakor priznamo gibanju vrednost v pridobivanju domoljubnega in vojaškega mišljenja naše mladine, vendar ne moremo trditi, da bi se z njim res dosegel namen vojaške izobrazbe. To je mogoče le pri vojaških oddelkih in pri mornarici, za vojaške novince pa zadostuje, da so s telovadbo telesno in s šolsko izobrazbo duševno dovolj pripravljeni. —

Generalmajorju Ottu odgovarja na str. 629—631. dr. J. E. Dahl takole:

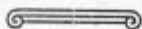
Pri diskusijah o državnem zakonu mladinske obrambe pogrešamo ozir na vzgojevalni moment in ravno s tem bi menda prišli stvari do dna. Vzgajati se pravi gojiti značaje, se pravi napravljati mladega človeka za porabnega uda človeške družbe in domovine. Poskušalo se je doseči te vzgojne smotre z dobro ustrojeno združitvijo duševnega in telesnega delovanja. V koliko pomeni to pravilno rešitev mladinske vzgoje, bo lahko odločal bodoči zgodovinar svetovne vojne. Vsekakor obstoja za velikomestno mladino razvojne starosti deficit dobrega vzgojevalnega vpliva. Konfesionalne in politične organizacije so poizkušale, da izpopolnijo vrzel. Mase mladine niso mogli vezati. Tu vidi mladinska obramba svoje poprišče: Mladinska obramba hoče biti torej sredstvo za vzgojo ter poizkuša rešiti svojo nalogo tako, da hoče priučevati pod plaščem nacionalne dolžnosti vojaško tehnične ročnosti. V tem vzgojnem sredstvu pa tiči nevarnost. Ta je v tem, da se hoče prenašati metode

vojaške vzgoje v mladinsko vzgojo. Kar je dobro za dvajset- do tridesetletnika, pomeni pri šestnajstletnem fantu lahko hudo nevarnost za njegovo notranje življenje. V praksi doživljamo in smo doživeli primere, kako pogubonosno vpliva na mlade duše kasarniški ton, subalternna igra intrig. Kaj ne vodi tako gibanje lahko v široko morje vojaških nezadovoljstev? Ali ni tisti, ki se z njim v njegovi sprejemljivi mladosti v šoli pedagoško ni prav ravnalo, največji sovražnik šole in učiteljev? Koliko tisoč mož je, ki so si ustvarili na lastnih doživljajih svojo sodbo, ter sodijo o šoli iz danes in iz včeraj? In vendar deluje v šolah skrbno izbrano, v duševnem življenju mladega človeka poučeno učiteljstvo! V kakšno neizmernost mora vojaško nezadovoljstvo rasti, če bi se morala prilagoditi mladina pedagoškim metodam vojaške vzgoje? Ta odprta vprašanja se dvigajo v svojem pomenu in odgovornosti za občnost v tej meri, kakor postaja propaganda za obvezno udeleževanje pri mladinski obrambi sugestija mas. Če torej hoče gibanje mladinske obrambe vzgojne vrednote, če se noče izgubiti v pedagoškem diletantizmu ali posuroveti do dresure, je je treba priklopiti šoli in ne kasarni. Učitelj, in ne podčastnik ali častnik hodi vodja mladinske obrambe! Vaje je treba starostnim stopnjam udeležencev prav tako metodično urediti, kakor je to pri telovadnem pouku. Docela zavreči pa se morajo ponočne vaje ki se tako rade končujejo v hekatombah za Baccha in Venero. Z združenjem šole in mladinske obrambe se odvzame spodtika vzgojno zelo sumljivega stališča docela vojaškega vaditelja. Že dozda se je lahko opazovalo, kako lahko nagiblje mladina k temu, da se postavlja nasproti šolskim dolžnostim za vojaškega voditelja. S tem pa ni ustrezno niti šoli ni mladinski obrambi. —

Članek končuje pisatelj tako: »Naša mladina ne potrebuje vojaške vzgoje, pač pa je treba mladi zarod z v z g o j o telesno in duševno tako usposobiti, da mu je v vojnodolžni starosti mogoče čvrsto braniti najvišje narodne dobrine.«

S tem zaključujemo na tem mestu razgovor o bodočem možnem razvoju povdarjanja vojaške vzgoje pri mladini v šoli. Poizkusili smo pokazati nekatere markantne smeri za in proti tega direktnega vpliva vojne na vzgojo, kakor ga je rodil ravno sedanji čas; pričakovati seveda smemo, da se vprašanje definitivno odloči šele tedaj, ko bodo imeli priliko izpregovoriti o njem današnji prebivalci strelskih jarkov ter mu bodo dajali v praksi sami pravec.

(Dalje prih.)

FRAN VAJDA. — SREDIŠČE.

STATISTIKA SREDNJIH ŠOL NA SLOVENSKEM IN V ISTRI V LETU 1913|14.

Po letnih izveſtjih.

1. Obč i p r e g l e d .

Najvažnejša izprememba v šolskem letu 1913/14. je bila razdelitev gimnazije v Gorici na tri samostojne zavode. Z razpisom c. kr. ministrstva za bogočastje in uk z dne 12. avgusta 1913. l., šte v. 37277 se naznanja, da je Njega Veličanstvo presvetli cesar z Najvišjo odločbo z dne 3. avgusta 1913. l., najmilostneje dovolil, da se smejo z začetkom šolskega leta 1913/14. italijanske realnogimnazijske paralelke na c. kr. državni višji gimnaziji v Gorici odločiti od svojega maternega zavoda ter polagoma izpopolniti v csemrazredno državno realno gimnazijo z italijanskim, ozir. državno gimnazijo s slovenskim učnim jezikom in da se državna gimnazija z nemškimi učnimi jezikom v Gorici od šolskega leta 1913/14. polagoma pretvori v osemrazredno državno realno gimnazijo. S tem smo Slovenci na Primorskem dobili prvo slovensko srednjo šolo.

O šolskih prostorih poroča šolsko izveſtje slovenske gimnazije na str. 50. sledeče: »Slovenski kakor laški zavod sta ostala v starem gimnazijskem poslopju Via Scuole 12, o katerem se je že mnogokrat poročalo, da ne odgovarja v nobenem oziru didaktičnim potrebščinam in zdravstvenim predpisom. Risalnice in telovadnice ni v tem poslopju; učenci so torej risali kakor že prej v risalnici Šolskega doma, telovadili pa v dvorani »Trgovskega doma« Via Petrarca 1, katero je najel po dovoljenju c. kr. ministrstva za bogočastje in uk c. kr. dež. šolski svet in je opremila trgovsko-obrtna zadruga.«

Italijansko izveſtje str. 5. pravi: »Quest ultimo (= il ginnasio-reale tedesco) ebbe decorosissima sede nel vasto palazzo ex-Formentini in via Ponte nuovo, mentre i ginnasi italiano e sloveno rimasero nel vecchio edificio di via Scuole, che ormai non corrisponde più alle odierne esigenze dell' igiene e della didattica e manca già delle aule necessarie per il prossimo anno. E urgente quindi provvedere, senza indugio, alla costruzione di due nuovi edifici, corrispondenti ai bisogni dell' uno e dell' altro istituto. Quod est in votis!«

Nemško izveſtje str. 106. poroča: »Gleichzeitig mit dieser Lostrennung fällt auch die Uebersiedlung des deutschen Gymnasiums in das neu adaptierte und neu eingerichtete Gebäude in der Via ponte

nuovo 1—3. Die Einrichtung der Anstalt und ihre Lage in einem der schönsten und grössten Gärten der Stadt machen sie zu einer Musteranstalt in gesundheitlicher Beziehung. Es gibt wohl kaum eine andere Anstalt, die den Schülern ein solches Luftreservoir bieten könnte, einen Tummelplatz in den Pausen, der in jeder Jahreszeit neue Reize aufweist. Im Interesse der Jugend wäre es zu wünschen, dass der Park in seiner ganzen Ausdehnung der Anstalt für immer erhalten bliebe.»

Tako je število rednjih šol v tem ozemlju narastlo od 33 na 35. Med temi je 17 humanističnih gimnazij, 2 na prehodu iz humanistične v realno, 3 humanistične z realnogimnazijskimi paralelkami, 3 realne gimnazije, 9 realk, in 1 zavod ima nižje razrede (I.—IV.) realnogimnazijske, višje (V.—VII.) pa realčne.

Popolnih gimnazij z 8 razredi je bilo 19, s 7 razredi 1, s 6 razredi 1 in štirirazredne 4. Realke so bile vse popolne.

Razredov je bilo humanistično-gimnazijskih:

	1913/14	več ali manj od 1912/13
Kranjsko	79	+ 1
Spodnje Štajersko	41	+ 1
Koroško	20	—
Primorsko	81	+ 2
skupaj	221	+ 4;

realno-gimnazijskih razredov:

Koroško	15	+ 2
Primorsko	36	+ 7
skupaj	51	+ 9;

realčnih razredov:

Kranjsko	27	+ 2
Spodnje Štajersko	9	=
Koroško	12	=
Primorsko	68	+ 2
skupaj	116	+ 4

Učencev in učenk je bilo humanističnih gimnazijcev:

Kranjsko	2337	— 7 ali 0·3 ‰
Spodnje Štajersko	1292	+ 7 ali 0·7 „
Koroško	608	— 8 ali 1·3 „
Primorsko	2452	— 30 ali 1·2 „
skupaj	6689	— 38 ali 0·56 ‰;

realnih gimnazijcev:

Koroško	524	+ 66 ali 14·4 ‰
Primorsko	1144	+ 187 ali 19·5 „
skupaj	1668	+ 253 ali 17·88 ‰;

realcev:

Kranjsko	759	+ 39	ali 5·4 %
Spodnje Štajersko	304	+ 2	ali 0·7 „
Koroško	375	- 4	ali 1·1 „
Primorsko	2137	+ 15	ali 0·7 „
skupaj	3575	+ 52	ali 1·48 %;

vseh srednješolcev:

Kranjsko	3096	+ 32	ali 1·04 %
Spodnje Štajersko	1596	+ 9	ali 0·57 „
Koroško	1507	+ 54	ali 3·72 „
Primorsko	5733	+ 172	ali 3·09 „
skupaj	11932	+ 267	ali 2·29 %;

Na 10.000 prebivalcev je prišlo:

Kranjsko	58·9	srednješolcev,
Spodnje Štajersko	33·5	„
Koroške	38·0	„
Primorsko	64·1	„
skupaj	52·0	„

 Dalmacija¹ l. 1912./13. 31·8 srednješolcev,

 Hrvatska in Slavonija² l. 1912./13. 23·8 „

Ena srednja šola pride povprečno

na Kranjskem	na 58.500 prebivalcev,
„ Spodnjem Štajerskem	„ 95.400 „
„ Koroškem	„ 99.050 „
„ Primorskem	„ 52.600 „
v teh deželah skupaj	„ 65.500 „
v Dalmaciji ¹) l. 1912-13	„ 81.000 „
v Hrv. in Slavoniji ²) l. 1912-13	„ 119.000 „

Po odstotkih je bilo med srednješolci:

	hum. gimn.	realnih g.	realcev
Kranjsko	75·48	—	24·52
Spodnje Štajersko	80·95	—	19·05
Koroško	40·35	34·77	24·88
Primorsko	42·77	19·95	37·28
skupaj	56·06	13·98	29·96

2. Učni jezik.

Učni jezik je bil

nemški	na 11 gimnazijah in	6 realkah,
italijanski	„ 5 „	„ 3 „
krvatski	„ 2 „	„ — „
slovenski	„ 2 „	„ — „
slovenski in nemški	„ 5 „	„ 1 realki

¹⁾ Glej: Juraj Božičević, „Iz statistike srednjih škola u Dalmaciji“, Nastavni Vjesnik, knjiga XXII., sv 10., str. 762.

²⁾ Mihajlo Ebrić, Statistika srednjih škola u Hrvatskoj i Slavoniji, Nastavni Vj. knj. XXII., sv 10., str. 739.

Ako štejeemo zavode s slovenskim in nemškim učnim jezikom za slovenske, kar tudi so po svojih dijakih in profesorjih, potem pride na eno srednjo šolo prebivalcev dotične narodnosti:

Dežela	Slovencev	Hrvatov	Nemcev	Italijanov
Kranjsko	81.800	—	9.300	—
Spodnje Štajersko	400.000	—	17.000	—
Koroško	—	—	76.000	—
Primorsko	266.600	85.400	4.800	44.600
skupaj	155.000	85.400	25.000	44.600

Na slovesko-nemških gimnazijah na Kranjskem je bil slovenski učni jezik, pri slovenščini, verouku in matematiki v vseh razredih³⁾, pri prirodopisu do 6. razreda, v Kranju in na drugi gimnaziji v Ljubljani tudi pri logiki v 7. razredu, v ostalih predmetih do 4. razreda.

Na idrijski realki je bil slovenski učni jezik pri slovenščini, matematiki, risanju in telovadbi v vseh razredih, pri verouku in prirodopisu do 6. razreda, pri francoščini, zemljepisu in fiziki do 4. razreda, pri zgodovini in geometrijskem risanju do 3. razreda.

3. Dijaki po narodnosti.

Slovencev in Slovenk na gimnazijah je v primeri s prejšnjim šolskim letom bilo več (+) ali manj (—):

	absolutno	relativno
Kranjsko	+ 3	+ 0·35 ‰
Spodnje Štajersko	+ 32	+ 2·20 „
Koroško	+ 3	— 0·24 „
Primorsko	+ 45	+ 0·26 „

Na realkah:

Kranjsko	+ 38	+ 1·50 ‰
Spodnje Štajersko	+ 1	+ 0·41 „
Koroško	+ 2	+ 0·55 „
Primorsko	+ 3	+ 0·05 „

Hrvatov in Hrvatice na Primorskem je bilo:

na gimnazijah	+ 6	— 0·22 ‰
„ realkah	— 1	— 0·07 „

³⁾ Izvestje prve gimnazije v Ljubljani poroča, da je bil slovenski učni jezik pri verouku in matematiki samo do 7. razreda, ako ni tiskovni pogrešek.

Razdelitev srednjih šol, profesorjev, srednješolcev in prebivalcev po narodnosti kaže tablica IX.

Na 10.000 prebivalcev vsake narodnosti pride srednješolcev iste narodnosti:

	slovenskih	hrvatskih	nemških	italijanskih
Kranjsko	51·5	—	184·8	—
Spodnje Štajersko	17·5	—	130·5	—
Koroško	14·6	—	44·5	—
Primorsko	41·3	20·1	267·6	96·8
skupaj	35·9	—	82·3	—

Po vrsti srednjih šol v odstotkih:

	hum. gimn.	realnih gimn.	realcev
Slovencev	80·03	1·64	18·33
Hrvatov	62·5	26·90	10·60
Nemcev	48·07	17·53	34·40
Italijanov	32·88	25·04	42·08

Iz tega se vidi, da Slovenci najbolj zanemarjamo realno smer.

Ako še prištejemo slovenske srednješolce na ostalih štajerskih zavodih v Gradcu i. t. d., dobimo 3571 humanističnih gimnazijcev, 75 realcev, skupaj 4473 srednješolcev (l. 1912./13. 4348, l. 1911./12. pa 4205); med temi je bilo 107 deklic in to 93 na humanističnih, 5 na realnih gimnazijah in 9 na realkah.

Hrvatskih je 241 humanističnih, 99 realnih gimnazijcev in 46 realcev, skupaj 386 srednješolcev (l. 1912./13. 377, l. 1911./12. pa 338), med temi 15 deklic na humanističnih gimnazijah in 1 na realki.

4. Di j a k i p o s t a r o s t i i.

Starost dijakov sem letos prvič statistično predelal. Podatki posameznih zavodov se ne dajo brezpogojno primerjati, ker nekatera izvestja podajajo starost dijakov ob sklepu šolskega leta, druga pa računijo po koledarskem letu. Izračunil sem tudi povprečno starost za vsak zavod, za gimnazije in realke ter za oboje skupaj. Povprečna starost realcev je za 0.2 leta nižja. V prvem razredu gimnazij je povprečna starost 12.19 let, na realkah pa 12.22, torej nekaj višja. V najvišjem razredu gimnazij je povprečna starost 19.64 let, na realkah pa v 7. razredu 18.44 let, torej za več ko eno leto nižja. To dokazuje, da na realkah med študijami več dijakov izstopi in se posveti drugim poklicem.

Že površen pogled nam kaže, da so slovenski dijaki povprečno starejši. Slovenske gimnazije na Kranjskem imajo vse povprečno starost nad 15, nemški dve pa pod 15 let. Slovenska nižja gimnazija v Celju ima 14.18, nižji razredi nemške gimnazije pa 13.02; slovenski nižji razredi

v Mariboru 14.95, nemški pa 13.88. To je v zvezi s socijalnimi razmerami. Slovenski dijaki so večinoma kmečki sinovi, nemški pa meščanskega rodu. Kjer pridejo pri Nemcih kmečki sinovi v poštev kakor v Celovcu, je tudi povprečna starost višja.

V pedagoškem oziru je ugodnejše, da prilajajo dečki zrelejši in resnejši v srednjo šolo.

Dijaki po bivališču staršev.

Zavodi, katere obiskujejo slovenski dijaki, imajo razmeroma malo dijakov, katerih starši stanujejo v kraju, kjer je zavod. Celjska nemška gimnazija ima v nižjih razredih s pretežno nemškimi dijaki blizu 68% takih dijakov, v celem pa samo 46.7%. Slovenski oddelki prvih 4 razredov mariborske gimnazije nimajo niti 20%, nemški pa dve tretjini takih dijakov. Izjema je pač gimnazija v Ptuj, o kateri sem že pred leti natančno poročal, od kod ima svoje dijake.

Večina slovenskih srednješolcev torej ne stanuje pri svojih starših. To je v pedagoškem oziru zelo pogubno, a tudi škodljivo za zdravje in telesni razvoj dijakov, ki so prepuščeni samim sebi in živijo ob slabi hrani v slabih stanovanjih.

6. Dijaki po veri.

V primeri s prejšnjim šolskim letom je več (+) ali manj (—) srednješolcev:

katolikov	+ 308,	pravoslavnih	— 6,
protestantov	+ 16,	židov	+ 14,
brez konfesije	+ 4.		

Po vrsti srednjih šol je bilo v odstotkih:

	gimnazijcev	realcev
katolikov	68.69	31.31
pravoslavnih	53.06	46.94
protestantov	64.35	35.65
židov	63.82	36.18

V ostalem (razdelitev dijakov po razredih, po rojstnem kraju, učni uspehi) govorijo tablice.

7. Ženski študij.

Ta del statistike je letoš pomanjkljiv. Vsled bojnih homatij nisem mogel dobiti nekaterih licejskih izvestij.

Deklice obiskujejo kot hospitantice nekatere gimnazije in realke. V večji meri se je to začelo pri nas v šolskem letu 1908./9., tako da smo v šolskem letu 1913./14. imeli v prvih 5 razredih nekako stalno število deklic, v ostalih razredih pa le posamezne. Število slovenskih hospitantic še vedno raste. Bilo jih je:

1911-12 na gimnazijah	81,	na realkah	12,
1912-13 „ „	94,	„ „	8,
1913-14 „ „	98,	„ „	9.

Vendar se zdi, da zanimanje za ta način studiranja pojema. V prvem razredu je bilo slovenskih hospitantic:

1911-12 na gimnazijah	28,	na realkah	1,
1912-13 „ „	28,	„ „	2,
1913-14 „ „	20,	„ „	1.

Tem bolj pa se razvijajo dekliški liceji. V ozemlju, ki pride za Slovence v poštev, imamo 1 slovenski licej v Ljubljani, 4 nemške in to v Trstu, Gorici, Celovcu in Gradcu, 3 italijanske, od teh 2 v Trstu in 1 v Pulju, ter 1 hrvatski višji ženski licej (5.—8. razred) v Sušaku pri Reki. Slovenke obiskujejo pred vsem ljubljanski licej in v precejšnjem številu nemška liceja v Trstu in Gorici.

Dekliški liceji v avstrijskih deželah so šestrazredni, le graški licej ima še dvoletni realno-gimnazijski tečaj za licejske abiturijentke, ki hočejo licejsko maturo dopolniti v realno-gimnazijsko. Mestni dekliški licej v Ljubljani ima obligatne učne predmete: verouk, slovenščino, nemščino, francoščino ali laščino, zgodovino, zemljepis, matematiko, fiziko, prirodopis, risanje, lepomis, vzgojeslovje in telovadbo. Podobno so urejeni tudi drugi liceji v Avstriji, le da imajo angleščino mesto laščine.

Liceji na Hrvatskem so osemrazredni kakor vse srednje šole tam (tudi realke). Do zdaj sta dva ženska liceja: 1 v Zagrebu in 1 v Sušaku. V višjih 4 razredih ni dovoljeno ponavljanje razreda. Obligatni učni predmeti so: verouk, hrvaščina, nemščina, francoščina, svetovna književnost v hrvatskih prevodih, zgodovina, zemljepis, matematika, fizika, prirodopis, filozofska propedeutika, risanje, ženska ročna dela, petje, telovadba in lepomis; relativno obligatni: angleščina, latinščina, pedagogika in v Sušaku tudi laščina.

Učenke se lahko vpišejo v oddelek za občno naobrazbo brez namena za nadaljni študij ali posebni poklic, v latinski oddelek, ako nameravajo nadaljevati študije na vseučilišču, ali v pedagoški oddelek, ako hočejo postati učiteljice. Obligatne predmete se učijo učenke vseh oddelkov skupno.

V višji licej (5. razred) se lahko vstopi iz višjih ljudskih šol, ki odgovarjajo našim meščanskim šolam, po sprejemnem izpitu iz hrvaščine, nemščine, francoščine in matematike.

DR. IVAN LAH:

PATER HIPOLIT IN NJEGOV „ORBIS PICTUS“.

(Dalje.)

V nadaljnem podajamo iz Hipolitovega rokopisa samo slovenski prevod. Upam, da si iz navedenih odstavkov vsak lahko predstavlja, kako izgleda celotni Hipolitov rokopis. Podajamo tu prepis Hipolitovega prevoda: 1. ker iz njega vsak lahko spozna vsebino izvirnika, ki je kulturni dokument svoje dobe, 2. ker ima slovenski prevod svojo jezikovno zanimivost, kar se je opetovano priznavalo s tem, da so se navajali odstavki iz prevoda kot zgled slovenščine v oni dobi.

Iz praktičnih ozirov podajamo prevod v gajici; tuintam smo spremenili ločila, v katerih Hipolit ni dosleden. V začetku stavka piše Hipolit pogosto z malo črko; mi pišemo dosledno z veliko.

13. Drevsku sadje.

Sadje se doli terga od rodovitniga drevja. Jabolku je okroglu, hruška inu figa so dolgovate, češnja visi na enim dolgim peclu ali reclu, sliva inu breskva na krajšim, murve na nar krajšim. Laški oreh, lejšnik inu ta kostajn so zavita v lubje, iziče (yshizhe) ter v lupino. Nerodovitna drevja so: hoja, jelša, brejza, cipres, buku, jesen, verba, lipa etc. Vonder vekši dejl so senčna ali sencodelna. Brinje pak inu lorbar nosio zarnje; smrejka cofle; hrast želod inu šiške.

14. Rože.

Mej rožicami so nar znaniši: v začetku spumladi fiolica, hyacinth, narcissa, potem lilie bejle inu gjele¹ inu plave, k' zajdnimu ta gartroža i nagele, s' teh se pledo inu vežejo krancelni inu pušenci, bodo tudi h timu perstaulena lipudišeča zelisča kakor: ta majaron, ta amarantha, ruhtica, ta lafendel, rožmarin, aysop, špikanarda, bazilika, žalbin, metha. Mej polskimi rožami so te nar znaniši: šimarnice, plau marzličnik, žitna roža, kamilica (camilliza) etc. Mej polskimi zeliščami ta detala, ta pellen, kissilica, kopriva, inu več družih. Tulipa je en cier tih rož, ali brez duha ali žmaha.

15. Vertenina.

V kuhenskih věrtah rassejo: vertna zelisča, kakor: salata, ta vohraut, čebul, česen, buča, korenje gjelu, bejla rejpa, redku, markvica, zelena, peteršil, kumare, dinje, kolšica, sladki janež etc.

¹ gjeli = rumen.

Imena zelišč so povečini enaka latinskim oziroma nemškim.

16. Žitu.

Nukuteru žitu rasse na bilki, ali stebli v' kolénce razdelenim, kakor pšenica, arž, ječmen; na teh jima klass resse; ali je štumfast inu nossi zarnje v luskinah ali v plejvah. Nukuteru na mejstu klassa jima latovje, kateru zarnje v sebi deržij v pušelcah kakor: ovus, prössu, ayda; sočivje jima lupine ali lusčine, katere ta zarna v predalce zapro, kakor: grah, bob, grašica inu kateru je majnši, kakor: leča, čičérka inu cízara.

17. Šibje ali garmovje.

Mladica, katera je vekši inu terdejši, kakor ena zel, bo jimenuvana en germ, kakor so per brejgih inu v stoječih vodah bičovje, mečičje brez knofou, rohr z baticami inu ta garčasti inu znotraj puhli terst, drugdej gartrožni germ, ardeče grozdjice, bezeg, brinje, ali brinov germ. Glihi viži ta vinska terta, katera vun požene te mladice inu taiste te rožičke ali vilice, tu vinsku perje inu grozdje: na kateriga kocenu vinske jagode vissio, katere od znotraj pičke jimajo.

18. Živali inu pervič

Tyce.

Ta žival živy, počuti inu se gible; se rodi (poverže ali izleže) inu vmerje; se zredy inu rasse; stoji ali sedy ali leži ali hody. Tyca, kakor morski kus, kateri per morju se gnezdi in leže, je pokrit s perjam, leti s perutmi, jima dvej perutnice inu tuliku nog, en rep inu klun; ženica v gnezdi leže jaica inu verhu sedeoča izleže mladiče; jicé je obdanu z lupino, pod katero je ta belak, v letem ta čimlak.

19. Domače tyce.

Petelin (kateri zjutra poje) jima en greben inu ostroge, okopunen se imenuje en kopun inu se pita v kurniku; kokuš praska ta gnoj inu isče zarnica, kakor tudi ti golobji, kateri se gori rede v golobíneku, inu ta purman iz svojo puro; ta lejpi pav se offertuje iz svojimi peruti, štokkla ali čapla gnezdi na strejhi, glihi viži lastovica, grabec, sraka, kauka ali tola inu perih pogačica, peretničasta miš lejtajoča okoli hiš.

20. Poječe tyce.

Ta slavič² ali slaviček poje nar lubezniviši mej vsejmi, škerjanic popejva lejtajoč v tim lufti, prepelica na zemlji sedeoča; te druge na vejicah tiga drevja, kakor: ta ptuji kanar (canar), ta šinkovic, štigelc, ta cajzelc, konopličik, ta sinica, sternad, ta šimarnica, pejnica etc. ta mnogufarbani popagal, kus, škorec, sraka inu tola se vuče človečke bessede sponašati; vekši dejl nyh je navadnu zaperte biti vte tyčne hišice ali v' foglouže.

21. Polske inu borštne tyce.

Štraus je nar vekši tyca, kraličik ali staržik nar mangši. Sova nar zaverženiši, dap (ali božji petelinic, tudi smardakaura) ta nar nagnusniši; zakaj ona se redy od govne: paradižna tyca ta nar redkiši inu brez nog. Phasan inu trop, ta oglušni divji petelin, podleska, jerebica, kluniak, kozica inu brinouka bodo susebnu štimáne, mej drugimi so nar preštimaníše ta čuječi žerjau, milu poječa gerlica, kokovica inu grivnik ali divji golob, detel, šoya, vrana.

22. Na rup hoječe tyce.

Postojna en krajl mej tycami, gleda v tu sonce, kapra inu orel se rede s cerknenimi merhami; ta pivlik zahaja te pišeta ali mlade kure. Kregul, luyn inu jastrob love te male tyčice: jastrob lovy golobe inu te vekši tyce.

23. Vodne tyce.

Ta bejli labud, ta guss inu raca plavajo. Pomderik se pod udo potuhne; h temu perstavi točjo guss ali lisko inu zličnoguss; ta morska postojna inu ribič tyca s viškiga doli letajoči, ta rangar pak per kraju stoječ ribe love. Musge krava vtakne klun v' udo inu muka, kakor ena krava. Pastarica meglá pogostim z repom.

24. Letajoča zmotlaka.¹

Čibela dela med, kateriga popaše ta čmerl. Ossa inu seršen pičio iz želom, inu zlasti to živino martra ta brencel ali obád, nas pak ta muha inu komar; ta gril poje; metul je ena peretničasta gossenca; keber pokriva peretnice z lupinami, karstnica svejti ponoči.

25. Štirinogaste živali

inu pervič

Domače živali.

Pàs s' psičkam ali sčenam je varih tiga pohištva; mačka (maček) sneži, trejbi hišo od miših, kateru tudi sturi mišnica; vejverca, affenia inu merkouca ali morska mačka se doma derže za en lušt; podgana inu druge vekši miši kakor: podlasica, kuna, dihur nadležio ti hiši.

26. Čejdna živina.²

Junič, (bik) vol, krava inu tele so z dlako pokriti, oven, koštrun ali skopic, ovca z jagnetom nossio to volno; kozel s kozo inu s kozličam jimajo kocine inu brade. Merjasie, prešič s pressico ali svinio inu s prascam jima sčetine, ali nikar roge: vonder tudi rezklane parkle, koker una živina.

¹ Čejdna, od čeda, čreda = pecus, Heerdvieh.

² Zmotlaka (v rokopisu pisano smotlaka) = mrčes, insecta, Ungeziefer.

27. Delovna živina.

Ossel inu mazg nossi težave ali tovore. Koyn, kateriga cjera ta griva, nossi nas same. Kamela nossi kupca iz svojim blagom red. Slon vlejče k sebi to kermo s tim rilcam; jima dva vun stoječa zoba inu zamore nesti tudi trideset možov.

28. Divje zverine.

Gozdni vol inu bivol so divji volli; velika zvir, vekši kakor en koyn, katere koža ali ussinie je nepredereče; jima vejčaste ali vejnate roge, glih kakor tudi ta jelen; ampak serna iz sernecam nejma skorej cilu nobenih rug; divji ali kamenski kozel jima cilu velike roge; divja koza cilu majhene, s katerimi se ona na te pečine obejša. Samorog ima le en sam, ali pak cilu žlahtni rog. Divji prešič ryje iz zobmy; ta zajc je stršliv inu boječ. Morski zajček prekopava zemlo kakor tudi ta kart, kateri kartine gori meče.

29. Divje zverjačine.

Zverjačine jimajo ostre krample inu zobe inu so messajedne, kakor: leu, en kral tih štirinogastih, grivast z levinio¹ red. Ta pikasta rissa inu tygra zvir je nar grozovitniši mej vsemi. Ta cottasti medvid, ta dereči vouk, ta bistrogledni ris, ta dolgorepna lissica, ali lissjak ta nar pregnaniši² mej vsemi. Ta jež je bodeč, jazbic se po lukničah vlačí.

30. Kače inu lazeoče živali.

Kače lazio se zavajajajoče; velika kača ali gloš v tem gozdu, vodna kača v ti vodi, gad ali madros v skalah; polska kača ali madros na puli; domača kača, voz ali gož v hišah, ta slejpič je slej. Noge jimajo: zelenic, kosčer, martinec; ta mačerol, kater v ognju živý. Lintvern ena s perutmi obdana kača, vmory skuz naduhnenie. Ta bazilišk z očesmi, škarjpián z strapovitnim repom.

¹ levinio, lukniáh etc. í mehča u.

² pregnan = zvit, prekanjen.

SLOVSTVO.

B. KNJIŽEVNE NOVOSTI.

Zbirko pesmi z vojnimi motivi je izdal slovenski pesnik Silvín Sardenko pod naslovom »Nebo žari« in z mottom: »Nebo žari — in gozd šumi skrivnosten spev, solze in kri.« Knjižica je izšla v »Kat. bukvarni« v Ljubliani ter stane 1.80 K.

Gramatyka jezika ojezystega w naszej szkole sredniej. Pod tem naslovom nam je g. profesor dr. Jan Magiera (Krakov) poslal silno zanimiv spis, ki se nanj vrnemo v eni prihodnjih števík »Popotnikovít«.

C. ČASOPISNI VPOGLED.

»Zvonček« je začel objavljati v svoji 3. letni številki dr. Šorlijev spis »Bob in Tedi, dva neugnanca«, za katerega je vzel snov po svetovno znani John Habbertonovi knjigi »Helenina otročička«. Z ljubkim pripovedovanjem dr. I. Šorlija bodo imeli slovenski otroci pač veliko veselje, želimo le, da bi prišla neugnanca Bob in Tedi prav mnogim v roke. — Tudi ostala vsebina te številke zvesto vrši »Zvončkovo« nalogo: zabavati in poučevati našo deco.

»Neue Bahnen!« — 26. letnik (1914/15). Izdala Feodor Lindenmann in Rudolf Schulze. — Zal. Pädagogische Literatur-Gesellschaft: Neue Bahnen, R. Voigtländer zal. v Leipzigu. — Cena 6 Mk.

Med najstarejše nemške pedagoške revije, ki zavzamejo stališče nujnosti pri preustrojitvi šolstva in vzgoje, štejejo »Neue Bahnen«. Med najstarejše in po izbrani vsebini med najboljše; kajti v teku svojega izhajanja si je pridobil list prvoborilce modernih pedagoških in metodiških struj za svoje sotrudnike. Ne le zastopnike ene struje! Že naslov lista sam pripoveduje, da so struje v njemu lahko različne, a skupen jim je smoter: izboljšanje vzgoje in pouka.

Če opozorimo v »Pop.« na 26. letnik iz l. 1914/15, storimo to zato, da pokažemo slovenskemu učiteljstvu in vsem, ki se zanimajo za različna nova mnenja na vzgojnem polju, nov dober vir, kjer lahko zajemajo v nadaljnem izobraževanju v prid sebi in onim, za katere delajo. Da je posegel vojni duh tudi v N. B. v letnik, izhajajočem v vojnem letu, je razumljivo; vendar pa se v svojem poročilu splošno omejujemo le na članke, ki nimajo z vojno nič opraviti, kajti gotovo je, da so ti trajnejše vrednosti ter zaslužijo bolj ozira kakor vojni članki, četudi so ti znabiti aktualnejši. Zato navajamo iz bogate vsebine 560 strani obsegajočega letnika le naslednje spise:

a) Spisi splošno znanstvene vsebine:

dr. Moede: Richtkraft der Aufmerksamkeit. — O. Meyrich: Blutuntersuchungen an Schulkindern. — Prof. Sprengel: Vom Eigenwerk unserer Kultur.

b) Pedag.-znanstveni in pedagogiško-zgodovinski spisi:

Prof. Budde: Gegenwartsgedanken der Pädagogik Schleiermachers. — H. Stern: Schule und Jugendkultur. — K. Huber: Leitfadestil und Kindersprache. — H. Stern: Marie Montessori und ihre Pädagogik. — F. Gansberg: Grundgedanken der modernen Pädagogik. — B. Gerlach: Süverns Unterrichts-gesetzentwurf. — M. Schmidt: Vom pädagogischen Glauben. — H. Mark: Gemüts- und Tatpatriotismus in der Erziehung. — H. Ranft: Berufsberatung. — Dr. Nüchter: Charakterzüge des amerikanischen Lebens in ihren Beziehungen zum amerikanischen Schulwesen. — R. G. Haebler: Nationale Bildung und Erziehung. — K. Huber: Weltvölkische Erziehung. — G. Stiehler: Rembrandt als Erzieher.

c) Didaktični in metodični spisi:

Prof. dr. P. Barth: Die Seele des geschichtlichen Unterrichtes. — W. Schremmer: Das Volkslied in der Schule. — R. Osterloh: Eine Probe aus meinem Geschichtsunterricht. — R. Block: Erlebnis und Dichtung. — U. Götze: Ein Beitrag zum Märchenerzählen in der Volksschule. — Dr. J. Grundmann: Handels- und Verkehrsgeographie in der Schule. — M. Schütt: Das Aquarium in der Schule. — M. Schmerler: Nachaffendes Lesen.

S tem smo označili samo izbor najboljše snovi, omenili pa nismo nič mnogih aktualnih spisov in zapisnikov, tičočih se vojne in šole in političnošolskih, ki jih je zlasti dosti pod zaglavjem »Umschau«. Sicer pa naš namen ni bil, razkazati tega letnika N. B., pač pa le opozoriti nanj.

Naročniki lista so dobili pri tem letniku brezplačno še knjigi: E. Wulffen »Kriminalpädagogie« in O. Hauser »Die Lyrik des Auslands seit 1800.«

P. Flerč.

RAZGLEd.

A. KULTURA.

Gospod urednik!

Bi verjeli, da je zbudil vojni čas kulturno potrebo mas tako zelo, da je začelo segati občinstvo po knjigah bolj, kakor je bila navada v mirnem času? Jaz sem nekaj o tem slišal in sem se takoj odpravil v dve najboljše slovenski ljudski knjižnici ter poizvedoval pri gg. knjižničarjih »Gospodarskega in izobraževalnega društva za Dvorski okraj v Ljubljani« in »Gospodarskega naprednega društva za Šentjakobski okraj v Ljubljani«. Tam sem izvedel, da je dejstvo resnično.

Gg. knjižničarjema za njuna prijazna pojasnila moja zahvala na tem mestu, Vam, gospod urednik, pa poročam o svojem poizvedovanju.

Pregled o izposojevanju knjig je v primeri s prejšnjimi zadnjimi leti v knjižnici »Dvorskega okraja«, ki obsega 6528

l. 1913.	20.217	izposojenih knjig.
l. 1914.	30.307	«
l. 1915.	39.754	«
jan. in febr. l. 1916.	9.521	«

Knjižnica »Šentjakobskega okraja«, obsega joča nad 5700 del, je izposodila v l. 1915. nad 50.000 knjig, s čemer se je knjižnični promet proti l. 1914. malone podvojil.

Radoveden, kaj obiskovalci knjižnic pravzaprav čitajo, sem izvedel, da jim dikтира izbira — čas in njegove razmere. Poljudno-znanstvene zemljepisne knjige so prav tako priljubljeno čtivo, kakor segajo v beletristiki predvsem po povestih iz vojne in o vojni. Najbolj zahtevajo Sienkiewicza, Dumasa, Sherlock Holmesa, Finžgarjev »Pod svobodnim solncem«, Bečiča »Kletev nezvestobe« in »Zaobljubo«, Deželiča »V burji in viharju« ter »V službi kalifa«, Haggard: »Dekle z biseri«, Roža sveta»,

Kirchsteiger »Pod spovednim pečatom«; spise »Na devinski skali«, »Opetov praporščak«; Mayeve »Winneton«, »V padisahovej senci« (teh dveh knjig bi morali imeti po 50 izvodov, da bi zadostovali); Stojan »Za svobodo in ljubezen«, »Venec slov. povesti III., Zevacco: »Otroci papeža« in »Hiša Saint Vol«, Zeyer »Jan Marija Plojhar«. Precej gre tudi Jurčič in Kersnik, Jules Verne, Majarjev »Gozdovnik, Nodierjev »Ivan Zbogar«, Golsmithov »Župnik Wakefieldski«, »Dom in Svet«, »Kres«, Grossijev »Marco Visconti«, Tavčarjev »Izza kongresa«, dočim je manj popraševanja po drugih Tavčarjevih spisih. Stritarja bero bolj, Levstika prav malo, Iv. Cankarja skoraj nič.

Zanimal sem se tudi za vzroke obilega navala na knjižnice. Ti se navajajo:

1. ker je sedaj več denarja med ljudmi, osobito pa

2. ker posečajo osebe s stalnimi dohodki radi draginje mnogo manj javne lokale in se rajš varčevanja drže bolj doma in čitajo,

3. ker so vsled vojne odpadle zabave in veselice, je čtivo gotovo najboljša zabava in najcenejše razvedrilo. Razvedrila so pa ljudje gotovo sedaj bolj potrebni ko kedaj torej!

Na moje vprašanje, če smemo upati, da ostane ljudem to veselje do čitanja in z njim do poti samoizobraževanja, se mi je reklo: »Gotovo je, da bode večina sedanjih izposojevalcev, ki nam jih je naklonila vojna, ostala tudi po vojni zvesta knjižnici. Po vojni bo sploh nastopila zlata doba za knjižnice, če bodo dobri dovolj zadržali knjig na razpolago.«

Da ostanejo zvesti tudi, če bi bil stavljeni pogoj izpolnjen bolj pičlo, upava v narodnem interesu Vi, gospod urednik, in

Vaš

Frančev.

B. ŠOLSTVO

Šolstvo na Kranjskem. Koncem leta 1914. je bilo na Kranjskem¹ ljudskih šol:

	javnih	privatnih	skupaj
enorazrednih	39,8%	23,1%	38,9%
dvorazrednih	28,0%	11,5%	27,1%
trirazrednih	11,3%	3,8%	10,9%
štirirazrednih	10,9%	19,2%	11,4%
petrazrednih	5,3%	23,1%	6,3%
šestrazrednih	3,2%	—	3,1%
sedemrazrednih	—	3,8%	0,2%
osemrazrednih	1,4%	15,4%	2,2%

Po učnem jeziku je bilo meščanskih šol:

	javnih	privatnih	skupaj
slovenskih	50%	25%	33 $\frac{1}{3}$ %
nemških	50%	25%	33 $\frac{1}{3}$ %
dvojezičnih	—	50%	33 $\frac{1}{3}$ %

Ljudskih šol je bilo:

	javnih	privatnih	skupaj
slovenskih	90,5%	34,6%	87,3%
nemških	7,0%	53,8%	9,6%
dvojezičnih	2,5%	11,5%	3,1%

Prebivalcev bilo je leta 1910. 93,3% Slovencev in 5,3% Nemcev.

Slovenska meščanska šola v Trstu.

Družba sv. Cirila in Metoda se je odločila, svojo osemrazredno deško ljudsko šolo pri Sv. Jakobu izpremeniti v petrazredno ljudsko in trirazredno meščansko šolo in tako je ustanovljena na Primorskem prva slovenska meščanska šola. Ta šola je velika pridobitev za Primorje, za Trst še posebej. Meščanski šoli je namen, dajati učni smoter obče ljudske šole presežajočo izomiko zlasti z ozirom na potrebe obrtnikov in kmetovalcev. Ta šola daje tudi izomiko, pripravljajočo na učiteljišča in take strokovne šole, za katere ni potreba predizobrazbe v kaki srednji šoli. To je druga taka slov. šola, ena je v Postojni. Družba je storila s tem v svojem delovanju na tržaških tleh velik korak naprej, za kar jej gre polno priznanje, kar pa jo tudi toplo priporoča slovenskemu občinstvu. Slovenci, podpirajmo družbo sv. Cirila in Metoda!

¹ Spominjam se, da je bilo pred 10 leti 49% ljudskih šol enorazrednih.

Ne pozabimo na njo nikdar, tudi sedaj ne, v vojnem času!

Vojaške igre srednješolske mladine v

Ljubljani se vrše zdaj redno na vseh srednjih šolah. Urejeno je tako, da imajo višji razredi posebej vaje, nižji pa zopet posebej. Višje razrede podučuje na gimnaziji neki gymn. profesor, ki je tudi poročnik v rezervi; nižje pa vežbajo odbrani inštruktorji izmed višješolcev. Povelja so nemška, razlaga pa je slovenska. Pri igrah se vežbajo dijaki bistveno po istem načinu, ko vojaki; često se jim razlaga o različnih vojaških napravah in stvareh. Streljanja se udeležujejo samo dijaki od VI. do VIII. razreda in pa dijaki drugih razredov, ki so rojeni leta 1898. Poleg tega je uvedena za dijake od III. do VI. razreda kot obvezen predmet tudi vojaška telovadba.

Nameravana preuredba šolstva v Nem-

čiji. »Zvezne« vlade nemške države se prošjo, da predlože državni zbornici zakonski načrt, ki bi uredil vse šolstvo nemške države na podlagi enotnosti, brezplačnosti in posvetnosti ter v smislu sodobne znanstvene pedagogike«. Ta predlog je že sprejet na dnevni red nemške državne zbornice, kjer so uverjeni, da prodre vzlic »posvetnosti«. Vse šolske zadeve v državi bi prevzel v ta namen ustanovljeni državni urad, ki bi mu bila naloga, da poizveduje o šolstvu v posameznih državah, da vodi primerjajočo šolsko statistiko ter da pospešuje napredek v šolstvu.

Preustrojitev nižjega šolstva v Italiji.

Novi učni zakon v Italiji z dne 4. jun. 1911. leta, je odredil, da preidejo do avgusta l. 1915. vse občinske šole pod provincialno oblast (Consilio scolastico), obenem pa stopi tedaj v veljavo vežbenik za šole analfabetov (dopolnilne, jesenske, večerne in nedeljske šole). Šolski sveti, občine in društva ustanove lahko za odrasle analfabete dopolnilne in jesenske šole. Te šole podajajo začetni pouk v čitanju, pisanju in računanju vsej, že šoli odrasli mladini, ki ni dosegla odpustnice ali pa je pozabila, kar se je naučila. Za obisk teh šol so dolžni vsi oni mladeniči, ki so prišli na nabor in niso

spoznani za nezmožne za šolski obisk. Pri naboru vpraša predsednik (provincialnega) šolskega sveta rekruta, če zna čitati in pisati. Kdor vprašanje zanika, ga vpišejo; v nasprotnem slučaju mora na zadnji strani osebne izkaznice napisati nekaj stavkov ter nekaj čitati. Zdravnik odloča o njegovi izobraževalni zmožnosti. V teku enega meseca naznani prefetto vsaki občini imena seloobveznih analfabetov. Šolska oblast skrbi za to, da pridejo v šolo; ali v jesensko šolo, kjer ponavljajo v počitnicah, česar so se že poprej učili, ali pa v večerno ali nedeljsko šolo. Scuole autunnali imajo pouk dopoldne. Nadzornik določi, odgovarjajoče krajevnim razmeram, dobo in število učnih ur. Večerne šole trajajo šest mesecev z desetimi urami v petih večerih na teden, nedeljske šole po dve in pol ure. Za otvoritev večernih šol mora biti vpisanih 50 učencev, za nadaljevalno šolo najmanj 20. Šolski predstojnik in nadzornik nadzorujeja pouk. Za večerno šolo znaša plača 200—250 lir, če se zgledi 10—20 učencev pri izpitu, 300 lir pa, če jih je nad 20, za nedeljske pa 100, 125—150 lir. Plača je ista, če je razdeljena šola v oddelke. Če vadi učitelj učence po večernih kurzih še v nedeljskih tečajih vse leto, dobí, če se zgledi k izpitu 10 učencev ter tega prestopje, še 50 lir, t. j. za vsakih 2½ ur po 2 liri. Država določa za te ponavljalne šole letno 700.000 lir. Po teh omenjenih napravah ne bodo šole za analfabete v malih občinah po deželi pregoste. Da so potrebne tudi v mestih, dokazuje statistika Rima, kjer se leta 1911. celih 13,1% prebivalstva ni znało čitati in pisati, kar pa je vseeno velik napredek napram 42,05% iz l. 1871.

Ni znano, ali so se izvršile vse te nameravane reforme: hrčkone je marsikatero prečrtala vojna. Tako je na pr. opuščena seloobveznost nad 12. leto. Izpiti so skrčeni in tečaji za izobrazbo učiteljstva so odpadli. Za vojne sirote je otvorilo učiteljsko društvo (Unione magistrale nazionale) pomožni vir s knjižico, Numero unico, ki se prodaja vsem učencem po 15 cts. Načrt, da bi dobivali vsi učenci hrano, je odpadel.

ker finančno ministrstvo ni hotelo o njem nič slišati; zahteval je namreč za proizvodbo 12 milijonov. Kot dobrodejna naprava pa se je izkazala oskrbniška centrala, Patronato Scolastico, ki jo je uvedel z veliko požrtvovalnostjo l. 1897, minister Giannurco, in ki jo zapoveduje zakon Daneotredaro iz l. 1911, kot obvezno za vse občine. Schweizer Lehrerzeitung.

Dopolnilno k gorenjemu priobčujemo še po »Učit. Tov.« sledeče:

V predlogi o državnem proračunu za leto 1916—17 je vsota az osnovni pouk od 62.324.000 znižana na 58.486.000 lir. Vrhutega je črtana vsota 1 milijona lir, ki je bila določena za zgradbo ljudskošolskih sloopij; tudi podporni skladi občinam v isti namen so zmanjšani za 100.000 lir. Končno so črtali iz rezervnega zaklada za ljudsko šolstvo 15 milijonov lir; torej so skupno 20 milijonov lir, namenjenih ljudskošolski izobrazbi, določili drugim namenom...

C. TO IN ONO.

O otroškem mišljenju. Že otroci dospe s svojim mišljenjem do mej, kjer molče tudi odrasli. Napram temu bi se lahko reklo, da je bolj nazorno otroško mišljenje podrejeno mišljenju odraslih, in zdi se da se res tam končuje, kjer se naše mišljenje pravzaprav začneja. Ravno nenazornost napravlja naše mišljenje svobodno in gibljivo, nevezano se dviga nad prikazni. Otroka pa navaja k mišljenju neposredni nazor, vedno šele tedaj, kadar se pokaže pri nazornem postopku vrzel. V polnjenju teh vrzeli tiči eden najdragocenejših smotrov nove šole: da ji ne zadošča priučeno znanje, da se ji ne zdi vredno dosegači odgovarjanje po mislih odraslih, pač pa da navaja preko tega do iskanja z vsem praviim spoznanjem lastne gonilne sile, ki raste iz vznemirjalnočega staleža problemov.

Vprašanja učencev. Praviča učenca, da vprašuje, je v popolnem nasprotju z vzgojo prepovedovanja, katere uspeh je lahko le negativen. Vedno se pravi: Tega ne smete, tega ne in tega tudi ne... Recimo vendar

enkrat: Opazujte zmaaj to in ono, tu pa lahko potem pripovedujete, sami razlagate, vprašujete in skupno pogovarjate! Otrok je v šoli za lastno vprašanje, za lastno mišljenje in delovanje odgovoren. Res, da odloča največkrat njegov čut, vendar pa temu razred lahko pritrjuje ali ne, s čemer se zaveda, da je odgovoren za to, kar je povedal. V svojem delovanju imajo otroci danes pogosto že večjo svobodo, dajmo jim jo tudi v mišljenju. Ni treba, da bi jim vedno samo pravili, to morate napraviti in ono, tega se morate učiti in onega; pustimo jih tudi misliti, kar njih same zanima in kar hočejo misliti, če le pri tem ne škodujejo ngledu šole. Tako raste njihova volja in njihov razum. Delujoča in hoteča sila pa raste iz oblikujoče. Če smo storili to, smo pozitivno gotovo več dosegli, kakor če vedno popravljamo; individualizirali smo. (Ottowitz v »Die Schülerfrage, ihre Bedeutung und Verwendung.«)

O državljanski vzgoji je predaval Kerscheneister 29. XI. 1915. v dunajski Uranii, kjer je dejal med drugim: »Tudi najboljši pouk samo lahko navaja voljo v smer državljanskega mišljenja. Da pa posameznik ne omaga na dolgi poti od smeri volje do končnega sklepa volje, do dejanja, je treba poleg pouka pred vsem zgodnje navade na praktično službovanje v delovni skupnosti. Za to je poleg družine tudi šola izredno važna institucija, seveda s predpogojem, da se preustroji iz kraja individualnega častihlepeja v mesto splošne pripravljenosti, iz kraja teoretične enostranosti v mesto praktične mnogostranosti in iz kraja, kjer se samo pridobiva znanje, v mesto, kjer se pridobljeno znanje tudi res uporablja.«

Zračno zdravljenje tuberkuloznih otrok. Kakor nzano, ima Švica šolsko zdravništvo zelo razvito. Posebna pozornost se posveča preprečenju tuberkuloze med šolskimi otroki. V Lausannu so uvedli za otroke, ki nagibajo tej bolezni zdravljenje na zraku, zvezano z gimnastičnimi vajami, kar zlasti krepi mlado telo in specialno pljuča. V to svrhu delujeta učitelstvo in šolski zdravnik skupno za dvigovanje telesne

moči otrokove, pa tako, da ne bi zaradi tega trpel šolski pouk. Zato obiskujejo otroci, ki pridejo v poštev, šolo le dopoldne, popoldne so pouka prosti ter se zberejo ob 2. uri popoldne v nalašč za to pripravljenih sobanah, kjer leže zaviti v tople odeje, dolg čas pa se jim preganja s čitanjem povesti. Ob treh se prično igre, gimnastične in dihašne vaje, ki jih vodi nalašč za to izobražen zdravnik. K temu zdravljenju se pripuščajo otroci, ki jih je določil šolski zdravnik. Določa jih na podlagi natančne zdravniške diagnoze, zmeri njih visokost, prsni obseg i. t. d. tako da zdravnik, ki vodi vaje, te lahko prilagodi vsakemu slučaju, ker ga pozna. Zračno zdravljenje, ki se je poprej obravnavalo le poleti, se je raztegnilo zdaj tudi na zimski čas.

Posebni zvezki za slabovidne otroke, ki varujejo moč vida slabovidnih otrok ter jim olahkočajo pouk v pisanju, so uvedli pred kratkim v Winterthuru. Tamošnji šolski zdravniki so spoznali, da je na relativno fine in blede črte v zvezkih posebno težko pisati mnogim učencem, ki imajo ali prirojen slab vid ali pa jim je oslabil vsled kake prestane bolezni. Taki otroci navadno težko slede ljudskošolskemu pouku. Zvezku približujejo oči na deset ali še manj centimetrov, ali pa ne morejo pisati v vrste, če učitelj ne trpi takega sklonjenja. Za take otroke so zvezki s krepkejšo liniaturo brezpogojna zahteva. Kakor posnemamo iz švicarskega lista »Jugendwohlfahrt«, dozda ni bilo mogoče dobiti takih zvezkov v papirnicah, ker bi stalo napravlanje posameznih preveč in bi se jih večje število tudi ne moglo naročati, ker uporaba ni velika. Zda pa se je odločila tam neka tvrdka, da prevzame napravo zvezkov s krepko liniaturo ter jih prodaja po navadnih cenah. Tako dobe poslej v Švici slabovidni otroci pripomoček, ki jim bo olahkočil bistveno pouk v pisanju.

Vojni in mirovni šolski domi (Schulheimstätten). Vedno več tal dobiva ideja, naj ima vsaka šola tudi šolski dom, kjer bi se zbirali čez dan otroci onih staršev, ki hodijo na delo ter ne morejo otrok nad-

zorovati. Praktično je izvedena ideja v Avstriji v večjem štilu na deželi na nemškem Češkem in zlasti zgledna je med drugimi ustanova iz l. 1909. v Mildeneichnu, o kateri je poročala pred kratkim »Reichenb. Zeit.«. V neposredni bližini tega šolskega doma je hrastov gozdiček, ki ga je dal na razpolago prijatelj in pospeševatelj naprave. V njem so mize in klopi, pokrit prostor dovoljuje, da so otroci v toplejšem času lahko vedno v prosti naravi. Ta šolski dom je postal že kar skraja tako priljubljen in se je priglasilo zanj toliko otrok, da je morala Ženska organizacija mildeneichenskih sirotinskih strežnic otvoriti l. 1913. še en tak dom. Ta se je zvezal s šolo, t. j. nastanili so ga v šolskih prostorih. Društvo za mladinsko oskrb, sirotinska organizacija in občinski sirotinski svet nosijo poleg prostovoljnih darov stroške za nabavo vzgojne moči, za hrano, razsvetlavo, snaženje prostorov i. t. d. Izven šolskega časa nadzoruje otroke mati šolskega doma, jim daje delo ter jih vodi na izprehod. Naučno ministrstvo je dalo ustanovi svoje dovoljenje. Pisec članka — ustanovitelj in pospeševatelj te naprave — višjesodni svetnik Janisch v Litomeřicah, poziva na ustanovitev podobnih zavodov po vsej Avstriji, ki je zlasti zdaj in po vojni nujna potreba, ker je toliko otrok ostalo brez vsakega nadzorstva.

Z.-Schr. für Kindsch. u. J.-Fürsorge.

Število vojnih sirot na Ogrskem. Kr. ogr. vlada je ravnokar izdala uradni izkaz vojnih sirot po stanju 31. grudnia 1915. Število vseh znaša 36.379, od katerih je pri materah 94.10%, pri določenih varuhih 2.55%, pri sorodnikih 0.10%, pri dobredelnih družinah 0.03%, pri adoptivnih starših 0.57% v državnih otroških asilih 0.19%, pri dobredelnih družtvih na stroške lastnega premoženja 0.02%. V gornjem številu niso obseženi otroci, katerih očetov smrt se še ne da ugotoviti, pa so bržkone tudi padli.

Prepovedana pokrivala pri srednješolcih. V mnogih avstrijskih mestih — zlasti na Dunaju — so začeli nositi v zadnjem

času srednješolci kape v barvah, kakor jih nosijo društveniki visokošolskih zvez. Za nošnjo takih pokrival so se ogrevali tudi razni nemški nacionalni listi ter dokazovali že tudi njihovo potrebo. Zdaj pa je naučno ministrstvo strogo prepovedalo s posebnim odlokom nositi kape v barvah, zlasti take, ki so podobne onim visokošolskih zvez. Opozorilo je v tem odloku na razne prejšnje odredbe, ki še niso razveljavljene. Kjer so bila dozdej na srednjih šolah uvedena taka pokrivala, se poslej ne smejo nositi. Izvzeti so le srednješolci v Galiciji, za katere velja poseben predpis glede uniformiranja.

Kaj si želi nemški učitelj na bojišču. o tem piše W. Kluge v »Neue Bahnen«: »Želim si, da dovoli nemški narod in nemška državna zbornica enkrat 10 milijard mark za šolske in vzgojne namene. Kaj bi napravil z njimi? Predvsem ne bi porabil bistvenega dela te svote za velike znanstvene institute in raziskavanja, pač pa izobrazbo splošnosti, za ves narod. Troje bi ustanovil, kar se mora upoštevati v prvi vrsti. Prvič: Ljudsko šolo. Drugič: Mladinsko oskrb. Tretjič: Proste izobraževalne prilike. K prvemu in tretjemu: Ljudsko šolo v najširšem pomenu, kakor jo obsega pojem »narodna enotna šola«: proste izobraževalne prilike bi ustvaril za vse, tudi za starce: ljudske visoke šole bi morale nositi izobrazbo v najoddaljenejši, najsamotnejši vasi...«. — Ali doživi ta učitelj kedaj uresničenje svoje želje!?

V službi češke kulture. Češki listi se spominjajo v toplih besedah najpopularnejšega češkega založnika in knjigotržca Jana Otto, ki je slavil dne 26. febr. 45letnico svojega delovanja. Ottovo založništvo je znano po celem svetu, na tisoče in tisoče čeških znanstvenih in leposlovnih knjig je izšlo pri Ottu, ki si je stekel še posebej zasluge z izdajo izbornega Naučnega slovnika (konverzijskega leksika) in z ustanovitvijo »Světové knihovny«, ki je organizirana po znamenitem vzoru Reclamove zbirke. Jan Otto, kakor pravijo »Narodni Listy«, ponos češkega kulturnega sveta in vzor delavnega neumornega moža, ki je

postal iz malega knjigotrčca pravi zakladnik češke knjige.

Materinščina mora biti učni jezik. To načelo je z veliko doslednostjo izvedla nemška uprava v Belgiji. Kakor znano prebivata v Belgiji dve narodnosti: francoska in vlamška. Dosedaj je mnogo vlamskih otrok pohajalo šole s francoskim učnim jezikom. Okupacijske oblasti so sedaj odredile, da se morajo za vlamške otroke ustanoviti vlamške šole in je preskrbela tudi za pouk vlamskih otrok tudi v onih krajih, kjer so Vlami v manjšini. Na francoskih šolah, v katerih se nahaja vsaj 20 vlamskih otrok, se morajo takoj uvesti posebne vlamške paralelke. V ljudskih šolah se sme v bodoče poučevati le v enem in sicer v materinskem jeziku otrok. »Kölnische Ztg.« pristavlja, da so nemške oblasti s temi ukrepi zadostile elementarnim zahtevam pedagogike, katere priznana načelo je, da se sme otroka poučevati v ljudski šoli le v enem in sicer materinskem jeziku. Nemške oblasti so storile z reorganizacijo belgijskega šolstva veliko delo za bodočnost vlamškega naroda, »ki je vsled potujčevanja svojih otrok v francoskih šolah zapadal neizobrazbi in gospodarski ter socialni bedi.« »Köln. Ztg.« poudarja, da se vlamski otroci v šolah niso naučili niti svojega, niti francoskega jezika in da so kulturno zaostajali, ker se jim je vsiljeval v ljudski šoli drugi jezik. V interesu humanitete in kulture da so nemške oblasti te učne metode za vedno odpravile.

Izseljevanje iz goriškega okrajnega glavarstva. V letnem izveščju deklškega liceja revnih šolskih sester de Notre Dame v Gorici 1914 je izšla zanimiva študija ravnatelja dr. Josipa Sreberničarja »Die Wanderbewegung in der Umgebung von Görz«. Podatki so posneti po uradnih zapiskih c. kr. okrajnega glavarstva v Gorici in se nanašajo na leta 1907—1913. Glavarstvo obsega 760 km² in je imelo l. 1910.: 73.267 prebivalcev, v pretežni večini Slovencev: 69.799. V teh letih je iz tega okraja odpotovalo v tuzemstvo 4902 moška in 589 žensk, skupaj 5491 oseb, v inozemstvo

1714 moških in 1388 žensk, skupaj 3102 osebi. Pisatelj je sestavil 12 preglednih tablic. Moških je odšlo v inozemstvo: 210 v Nemčijo, 217 v ostalo Evropo, 1009 v Ameriko, 256 v Afriko in 22 v ostale dele sveta, žensk pa 12 v Nemčijo, 59 v ostalo Evropo, 293 v Ameriko, 1004 v Egipt (1) in 20 drugam. Po starosti je bilo moških 193 (11%) pod 20 let, 757 (44%) 21-29 let, 640 (37%) 30—50 let, 95 (6%) 50—59 let in 29 (2%) 60 in več let starih. Žensk je bilo do 15 let: 43 (3%), 16—19 let: 230 (16%), 20—24 let: 371 (27%), 25—29 let: 305 (22%), 30 in več let: 439 (31%). Posebej razpravlja pisatelj izseljevanje v Egipt, ki je res prava ženska kolonija goriške okolice. Študijo prav toplo priporočam vsem, ki se bavijo s socialnimi razmerami goriške okolice. F. V.

Društvo »Selbsthilfe der Lehrerschaft Steiermarks«. — Odbor razglašarja: Društvenika nadučitelj Alojzij Philipp in nadučitelj v p. Franc Serneč, sta umrla, prvi 11. februarja, drugi 12. februarja t. l. To je 138. in 139. smrtni slučaj. Znesek po 4 K naj člani vplačajo čim najprej!

Jubilejska samopomoč. Letos smrt pridno žanje v vrstah »Jubilejske Samopomoči«. Danes naznanjam tem potom p. i. članom že tretji smrtni slučaj. Dne 15. apr. je umrla učiteljeva soproga Matilda Kovačič od sv. Trojice v Slovenskih goricah, ki je bila član društva »Jubilejska Samopomoč«. Ker je društveni predsednik mobiliziran, sem kot njegov namestnik v smislu § 3 društvenih pravil izplačal njenemu soprogu J. Kovačiču 500 K. Vsled tega pozivljam vse člane, da plača vsak za ta smrtni slučaj v smislu § 4, tekem enega meseca 2 kroni. Kdor je še na dolgu za Janežičev in Šumrov smrtni slučaj in pa letnino za 1916, naj to poravnata. Ker so vsled vojne društveniki neznanokje razkropljeni, zato se topot ne bodo razpošiljale pošne položnici (čeki), ampak plačaj vsak član 2 K 6 vin. po pošta: nakaznici na naslov »Hranilnica in posojilnica učiteljskega konvikta v Ljubljani«. — Ljubljana, 1. maja 1916. — Jakob Dimnik, podpredsednik.

Priporočljiva dela za nadaljno učiteljsko izobrazbo obsega

:: zbirka metodičnih priročnih knjig ::

v smislu stvarjajočega dela in umetniške vzgoje:

- I. **Rust, Methodisches Hilfsbuch für den Unterricht in der Naturlehre an Volks- und Bürgerschulen. (I. del)**
Cena: broš. K 3-20, nav. vez. K 3-60, v platno vez. K 4-—
- II. **Berger, Erziehung zur Gemeinnützigkeit.**
Cena: broš. K 2-40, nav. vez. K 2-80, v platno vez. K 3-40.
- III. **Kollitsch, Das angewandte Rechnen in der Arbeitsschule. Für die Unterstufe der Volksschule. (Zweites Schuljahr.)**
Cena: broš. K 1-40, nav. vez. K 1-70, v platno vez. K 2-20.
- IV. **Hertel, Die Arbeitsmethode im Unterrichte der Formenlehre.**
Cena: kart. K 2-80, v platno vez. K 3-60.
- V. **Kollitsch, Das angewandte Rechnen in Arbeitsschule. Für die Mittelstufe der Volksschule. (Drittes Schuljahr.)**
Cena: broš. K 1-40, nav. vez. K 1-70, v platno vez. K 2-20.
- VI. **Ebert, Schindler, Rothe, Der Stempeldruck im Schulzeichnen.**
Cena: broš. K 3-—, nav. vez. K 3-30, v platno vez. K 3-60.
- VII. **Rust, Methodisches Hilfsbuch für den Unterricht in der Naturlehre an Volks- und Bürgerschulen. (II. del)**
Cena: broš. K 4-—, nav. vez. K 4-40, v platno vez. K 5-—.
- VI. **Pfrogner, Methodik des formenkundlichen Unterrichts an Volks- und Bürgerschulen.**
Cena: broš. K 2-20, nav. vez. K 2-50, v platno vez. K 3-—.
- IX. **Grimme, Einführung in das Illustrieren von Lesestücken.**
66 tabel (od teh šest večbarvnih). Cena mapl. K 7-50. V šestih sledečih si zvezkih po K 1-50. Vsak zvezek je tudi posebe naprodaj.
- X. **Rössler, Vom Schreibunterrichte im neuen Geiste.**
Cena: broš. K 2-20, nav. vez. K 2-50, v platno vez. K 3-—.
- XI. **Haberfellner, Das schaffende Arbeiten der Mädchen in Verbindung mit dem Zeichnen.**
44 risb v tekstu s pojasnjujočim besedilom in 40 tabel s 150 deli. Cena: lepo vez. K 6.
- XII. **Kollitsch, Das Schuljahr ein Kriegsjahr.**
Cena: Broš. K 1-40, nav. vez. K 1-70.
- XIII. **Bessiger, Schaffender Sprachunterricht im Dienste stilistischer Ausbildung.**
Cena: broš. K 4-—, nav. vez. K 4-40.
- XIV. **Heywang, Zum Deutschunterricht in der wenig gegliederten Landschule.**
Cena broš. K 4-—, nav. vez. K 4-40.
- XV. **Herget, Das Betrachten künstlerischer Bilder in der Schule.**
Cena: K 3-60.

== Poštni stroški pri vseh pošiljtvah posebe. ==

Natančne cenovnike v nemščini pošiljam na zahtevo
zastonj in poštneine prosto.

:: Šolskoznansvena založba **A. Haase**, Praga, Annahof. ::

"Pelikan" *Akvarelne barve,*
in tempera

Günther Wagner-jeve umetniške
in najfinejše tehniške akvarelne

■■■■■■■■ **barve** ■■■■■■■■

prekašajo glede čistoče, sijajnosti, mešovitosti in trpežnosti vse doslej znane izdelke.

: Najprikladnejša znamka za šolsko rabo :

Günther Wagner-jevi

tekoči tuši

prevladujejo svetovni trg!

Gospodom učiteljem risanja so na zahtevo napleski (namazi) in cenik na razpolaganje.

GÜNTHER WAGNER,

Hannover in Dunaj X/1.

Obstoja od 1838. l. → 40 odlikovanj.

! Cenjenemu učiteljstvu in slavnim okrajnim šolskim svetom priporočamo v obilna naročila vse predpisane šolske tiskovine po najnovejših vzorcih, najnovejše mladinske spise lastne in druge zaloge, poštno in druge tiskovine za šolsko uporabo na ljudskih, obrtnih in meščanskih šolah, učne načrte, razne napise na lepenki itd. - Zahtevajte cenik, ki se pošlje brezplačno in poštne prosto. - Vsako leto izide 'Ročni zapisnik' z osebnim statusom in imenikom vseh šol po slov. deželah.

**UČITELJSKA
TISKARNA
V LJUBLJANI**

registrov. združenje z omejenimi zavetstvi

Frančiškanska ulica 6.

